

Чорноморський національний університет імені Петра Могили
(повне найменування вищого навчального закладу)

Навчально-науковий інститут публічного управління та адміністрування

(повне найменування інституту, назва факультету (відділення))

кафедра публічного управління та адміністрування

(повна назва кафедри (предметної, циклової комісії))

«Допущено до захисту»

Завідувач кафедри публічного управління та адміністрування

_____ О. Н. Євтушенко

“ _____ ” _____ 20__ року

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття ступеня вищої освіти

магістр

(ступінь вищої освіти)

на тему:

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ

Керівник: канд. наук з держ. упр., доцент
Штиршов Олександр Миколайович
(вчене звання, науковий ступінь, П.І.Б.)

Рецензент: старший викладач
Верба Світлана Миколаївна
(посада, вчене звання, науковий ступінь, П.І.Б.)

Виконав: студентка VI курсу групи 636 мз
Яровенко Неллі Анатоліївна
(П.І.Б.)

Спеціальності: 281 «Публічне управління та адміністрування»
(шифр і назва спеціальності)

ОПП: «Державна служба»

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ.....	7
1.1. Теоретичні засади держави соціального добробуту в контексті концепції соціальної справедливості.....	7
1.2. Концептуальні основи розуміння реінтеграції ветеранів війни як складової соціальної підтримки.....	12
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ВІТЧИЗНЯНОГО ТА СВІТОВОГО ДОСВІДУ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ.....	28
2.1. Аналіз вітчизняної законодавчої бази щодо державної політики у сфері соціальної підтримки ветеранів війни.....	28
2.2 Аналіз державної політики США та Канади у сфері соціальної підтримки ветеранів війни.....	46
РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ ЯК МЕХАНІЗМУ СОЦІАЛЬНОГО ДОБРОБУТУ.....	58
3.1 Концепція держави соціального добробуту: можливості відновлення України крізь призму ідеї держави соціального добробуту....	58
3.2 Роль ветеранів війни у побудові держави соціального добробуту як важливого елементу соціальної підтримки.....	65
ВИСНОВКИ.....	76
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	79

ВСТУП

В сучасних умовах, особливо після повномасштабного вторгнення, питання задоволення потреб ветеранів війни набує нової важливості, вимагаючи комплексних та системних рішень. За останніми даними, кількість ветеранів війни в Єдиному державному реєстрі ветеранів війни зростає до понад 900 тисяч, і ця цифра може значно зрости після завершення війни.

Багато з тих ветеранів, що вже брали участь в АТО, ООС або долучилися до боротьби після 2022 року, потребують допомоги для повернення до мирного життя. Станом на 01 жовтня 2024 року, до Єдиного державного реєстру ветеранів війни внесено дані про 980 193 особи. Очікується, що після завершення війни ця кількість може зрости до 4 мільйонів, за інформацією, наданою колишнім міністром у справах ветеранів.

Згідно інформації, наданої Благодійним Фондом «Help Us Help UA»: з 2014 року в антитерористичній операції (АТО) та операції об'єднаних сил (ООС) на теренах Східної України прийняли участь понад 386 000 осіб. Більшість з них, включаючи учасників бойових дій, добровольців, медиків і працівників служби безпеки, щоденно намагаються повернутися до нормальних умов життя.

Це питання розкриває нові, раніше не помічені аспекти, які є критично важливими як для суспільства, так і для органів влади. Військові, які мають цінний досвід і навички, можуть і повинні брати активну участь у розбудові країни, інтегруючись у різні сфери суспільного життя. Однак це потребує створення сприятливих умов і впровадження дієвих механізмів підтримки, таких як програми реабілітації, психологічної допомоги, професійної адаптації, а також доступу до освіти, медичного забезпечення та ін.

Загалом, адаптація ветеранів війни та їхнє інтегрування в соціум — це процес, що вимагає не лише ресурсів, але й системного підходу, в якому враховуються їхні унікальні потреби і потенціал для участі в економічному, соціальному і громадському житті України.

Повномасштабне вторгнення, яке бере свій відлік 24 лютого 2022 року, суттєво посилило увагу до потреб учасників бойових дій, особливо в умовах дії воєнного стану. Під час активних бойових дій та із початком демобілізації перших військових різко зросла потреба у задоволенні їхніх потреб у різних сферах життя. Водночас виникла необхідність використання їхнього цивільного та військового досвіду у розбудові різних сфер суспільства.

З 2014 року багато українських військових, які отримали поранення, досягли граничного віку або мають сімейні зобов'язання, завершують свою службу. Для багатьох з них вихід із армії стає новим випробуванням, адже цивільне життя після війни часто виявляється значно складнішим, ніж очікувалося.

Ветерани війни, повертаючись до цивільного життя, стикаються з численними проблемами, які нерідко стають частиною їхньої повсякденності. Однією з основних перешкод є відсутність розуміння їхнього досвіду та підтримки з боку суспільства. Хоча багато ветеранів війни здатні подолати виклики адаптації, їм необхідна базова допомога, щоб успішно інтегруватися в цивільне життя.

Виклики, з якими стикаються ветерани та їхні сім'ї, включають широкий спектр проблем — від посттравматичного стресового розладу (ПТСР) до інших психологічних та соціальних труднощів, які можуть погіршити їхнє психічне та соціальне благополуччя. Ці фактори можуть призводити до економічної вразливості, бідності, зловживання наркотиками та агресивної поведінки, що ще більше ускладнює їхню адаптацію. Тому проблема реінтеграції ветеранів війни надзвичайно важливою для українського суспільства.

В умовах зростання кількості ветеранів війни держава повинна забезпечити ефективну систему підтримки для цієї категорії населення. Це включає не лише психологічну допомогу, а й заходи, спрямовані на економічну підтримку та соціальну інтеграцію.

Метою кваліфікаційної роботи є аналіз державної політики щодо соціальної підтримки ветеранів війни в Україні та світового досвіду, у цій сфері.

Зазначена мета обумовлила постановку наступних *завдань*:

- Визначити та проаналізувати теоретичні засади держави соціального добробуту;
- Визначити роль держави соціального добробуту у підтримці ветеранів війни;
- Дослідити концептуальні основи розуміння реінтеграції ветеранів та проаналізувати його ключові аспекти;
- Провести аналіз вітчизняного та світового досвіду державної політики щодо соціальної підтримки ветеранів війни;
- Встановити роль держави соціального добробуту у підтримці ветеранів війни;
- Проаналізувати та узагальнити програми та заходи з боку держави, які скеровані на підтримку ветеранів війни, в Україні та інших країнах, виявити їхні переваги та недоліки.

Об'єкт кваліфікаційної роботи - повоєнна відбудова України.

Предмет кваліфікаційної роботи – державна політика у сфері соціальної підтримки ветеранів війни.

Методи дослідження. Кваліфікаційна робота базується на засадах комплексного підходу до розв'язання предмета дослідження. Під час реалізації поставленої мети та вирішення завдань були застосовані різні методи дослідження, зокрема аналіз літературних джерел використаний з метою формування теоретичної бази дослідження, порівняльний аналіз державних політик у сфері соціальної підтримки ветеранів війни для

виокремлення кращого досвіду для впровадження в Україні.

Практичне значення одержаних результатів отримані результати можуть стати підґрунтям для розроблення практичних рекомендацій у сфері соціальної підтримки ветеранів війни в Україні, що має в подальшому сприяти розвитку суспільства та його добробуту.

Апробація результатів. Результати дослідження доповідалися й обговорювалися на конференції на тему «Проблеми соціальної реінтеграції учасників бойових дій». Могилянські читання – 2024 : досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні : глобальний, національний та регіональний аспекти : XXVI Всеукр. наук.-практ. конф. присвячена Всесвітньому дню науки в ім'я миру та розвитку : 6–10 листоп. 2024 р., м. Миколаїв.

Структура та обсяг роботи. зумовлені предметом, метою і завданнями. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, шістьох підрозділів, висновків, списку використаних джерел що нараховує 75 найменувань. Загальний обсяг роботи складає 87 сторінок, із них основний текст – 79 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ

1.1 Теоретичні засади держави соціального добробуту в контексті концепції соціальної справедливості

Держава соціального добробуту це модель, спрямована на створення умов для забезпечення високого рівня життя всіх громадян шляхом надання різноманітних соціальних гарантій. Основна мета цієї концепції – забезпечити доступ до основних потреб, таких як соціальний захист, охорона здоров'я, освіта, житло, сприяючи соціальній справедливості та рівним можливостям.

Теоретичні засади держави соціального добробуту включають: соціальну справедливість яка полягає у рівноправному забезпеченні громадян необхідними ресурсами для життя; економічну стабільність – що виражається у підтримці балансу в економіці для забезпечення фінансової стійкості системи соціального забезпечення; політична відповідальність умова за якої уряд несе відповідальність за соціальне забезпечення та добробут населення. Варто також додати солідарність як підтримку тих, хто потребує допомоги, через систему соціальних виплат та послуг, а також принцип субсидіарності що передбачає розподіл відповідальності між державою та місцевими громадами для ефективнішого вирішення соціальних питань на різних рівнях.

Держава соціального добробуту має забезпечити стабільний соціальний розвиток та добробут, сприяючи єдності та соціальній гармонії в суспільстві.

«Соціальна справедливість, як ключовий аспект держави суспільного добробуту, є центральним поняттям у концепції розвитку,

описаній у праці «Development as Freedom» від Амарті Сена» [59]. У своїй роботі Сен зазначає, що «справедливість вимагає створення умов, де всі громадяни мають рівний доступ до можливостей та ресурсів, незалежно від їхнього соціального статусу, етнічного походження чи матеріального стану. Він наголошує на тому, що справедливість полягає не лише у виправленні наявних нерівностей, але й у запобіганні їх виникненню через системні перешкоди та дискримінацію» [59].

Амартія Сен у своїх дослідженнях приділяє особливу увагу ідеї рівних можливостей для всіх членів суспільства. Він вважає, що справедливість вимагає не лише задоволення базових потреб людини, але й забезпечення кожного можливостями розвивати свій потенціал і бути активним учасником соціального життя. Це включає доступ до освіти, медичних послуг, житла, а також створення умов для особистісного розвитку та самореалізації.

А. Сен наголошує, що соціальна справедливість має охоплювати ширший спектр можливостей, які дозволяють людині обирати свій життєвий шлях, брати участь у суспільному розвитку та почувати себе повноцінним членом суспільства. Такий підхід спрямований на усунення бар'єрів, які обмежують можливості людей через соціальні, економічні чи інші нерівності.

А. Сен досліджує соціальну справедливість як важливу умову для досягнення реальної свободи і розвитку суспільства. Він зазначає, що «лише за умови відсутності соціальних нерівностей та дискримінації люди можуть вільно реалізувати свої цілі та приносити внесок у розвиток суспільства» [59].

Соціальна справедливість є не лише концепцією, а й ключовою цінністю, на якій має будуватися система державного управління та державної політики в цілому. Вона сприяє створенню суспільства, де кожен має рівні можливості для самореалізації та розвитку свого потенціалу. Це принцип, який підтримує розвиток справедливого і

ефективного суспільства, де рівний доступ до ресурсів і послуг сприяє особистісному зростанню кожного громадянина.

Забезпечення соціальної справедливості означає зменшення соціальних нерівностей і надання підтримки тим, хто опинився у складних умовах. Це досягається через програми соціального захисту, що є важливими інструментами державного управління для реалізації політики соціальної справедливості. Такі програми передбачають заходи для забезпечення базового рівня життя і зменшення соціального розриву між групами. Вони можуть включати допомогу малозабезпеченим, підтримку людей з інвалідністю, програми зайнятості, доступ до медичних послуг, освіти та інші заходи, спрямовані на інтеграцію та підтримку кожного члена суспільства.

Соціальні програми таким чином стають інструментом зміцнення солідарності, підвищення якості життя та забезпечення справедливості, що є фундаментом для соціально стійкого розвитку держави. «Серед таких програм можна виділити соціальне забезпечення, медичне страхування, житлові субсидії, допомогу малозабезпеченим сім'ям та інші форми державної підтримки» [32].

Одним із основних завдань програм соціального захисту є забезпечення доступу до основних послуг і ресурсів для всіх верств населення. Під цим розуміємо доступ до якісної медичної допомоги, освіти, житла, соціальних послуг та інших необхідних ресурсів, що дозволяють підвищити рівень життя громадян і зменшити їхню вразливість.

Такі програми орієнтовані на підтримку осіб, які опинилися в складних життєвих обставинах, такі як безробіття, хронічні захворювання, інвалідність, відсутність житла. Завдяки матеріальній та соціальній підтримці, яка може включати грошові виплати, медичну допомогу, консультаційні та інші послуги, програми сприяють стабілізації життєвих умов цих людей та підвищенню рівня якості життя.

Солідарність є фундаментальним принципом держави соціального добробуту, адже вона втілює ідею взаємодопомоги та відповідальності між членами суспільства. Цей принцип ґрунтується на усвідомленні, що суспільство стає більш ефективним і гармонійним, коли кожен індивід відчуває відповідальність за добробут інших, особливо тих, хто потребує допомоги. Солідарність стимулює створення соціальних програм і ініціатив, спрямованих на підтримку вразливих груп, зокрема людей з обмеженими можливостями, безробітних, літніх осіб і малозабезпечених родин.

Завдяки солідарності держава формує механізми соціального захисту, які забезпечують справедливий перерозподіл ресурсів і можливість кожному мати базові умови для гідного життя. Вона також сприяє побудові соціальної згуртованості, що зміцнює суспільні зв'язки та формує відчуття єдності, навіть у розмаїтті індивідуальних інтересів і потреб.

У роботі «The Spirit of Community: Rights, Responsibilities and the Communitarian Agenda» А. Еціоні «розглядає концепцію солідарності як важливий елемент побудови справедливого та гармонійного суспільства. Він підкреслює необхідність розвитку взаємодії та взаємопідтримки між різними соціальними групами та індивідуумами для досягнення загального благополуччя»[56].

Солідарність виходить за межі моральних засад і трансформується у практичні дії, спрямовані на допомогу тим, хто потрапив у складні життєві обставини. Вона вимагає не лише співчуття, але й конкретних кроків, зокрема надання фінансової підтримки, організація доступу до послуг, або безпосереднє залучення до вирішення соціальних проблем, з якими стикаються вразливі групи.

Цей принцип сприяє поглибленню соціальної взаємодії та розвитку співпраці між різними соціальними групами, що, в свою чергу, зміцнює соціальні зв'язки та формує основу для конструктивного суспільного

розвитку. Солідарність стимулює розвиток довіри між людьми, сприяючи створенню ефективних механізмів підтримки та взаємодії в умовах складних соціальних та економічних викликів.

Загалом, солідарність сприяє не лише підтримці окремих осіб, а й зміцненню соціальної взаємодії в цілому, що є важливою складовою для досягнення стійкості та гармонії в суспільстві.

Україна, як і низка інших країн світу, визнає важливу роль стосовно забезпечення держави соціального добробуту для своїх громадян. «Концепція держави соціального добробуту закріплена у Конституції України, яка є основним законом країни і визначає права та свободи громадян, а також зобов'язання держави забезпечити їхню реалізацію» [17].

У Конституції України зазначено «державу як соціальну державу, яка гарантує права та свободи людини і громадянина, забезпечує гідне життя, здоров'я, освіту, соціальний захист, матеріальну безпеку та екологічну безпеку. Це відображає загальний принцип держави суспільного добробуту, що передбачає не лише захист прав та свобод громадян, але й активну державну політику з метою забезпечення їхнього матеріального та соціального благополуччя» [17].

В Україні соціальна політика спрямована на захист прав та інтересів найбільш вразливих груп населення, що включає дітей, пенсіонерів, осіб з інвалідністю, безробітних та інші соціально незахищені категорії. Держава розробляє та реалізує програми соціального захисту, що забезпечують доступ до основних послуг, таких як житло, медичне обслуговування, освіта та зайнятість, з метою покращення якості життя та зниження соціальних нерівностей.

Крім того, Україна активно співпрацює з міжнародними організаціями, що дає можливість використовувати кращі міжнародні практики для покращення соціального захисту. Це сприяє не лише підвищенню якості життя громадян, але й зміцненню міжнародних відносин та інтеграції в світове співтовариство.

В цілому, Конституція України та соціальна політика, що базується на принципах соціальної справедливості, солідарності та рівних можливостей, є основою для забезпечення гідного рівня життя кожного громадянина та сприяє формуванню соціальної стабільності та добробуту в країні.

1.2 Концептуальні основи розуміння реінтеграції ветеранів війни як складової соціальної підтримки

Реінтеграція ветеранів війни є багатограним процесом, що охоплює психологічну, соціальну та економічну складові життя людини. Теоретичні засади реінтеграції спираються на розуміння впливу цих чинників на здатність ветеранів війни адаптуватися до мирного життя. Особлива увага приділяється психологічній підтримці, допомозі в соціальному включенні та забезпеченню економічної стабільності.

Історично поняття «реінтеграція ветеранів» почало формуватися після Першої світової війни. Повернення солдатів, які пережили важкі бойові умови, виявило проблеми з їхньою адаптацією до повсякденного життя. Військові, які повернулися додому, часто стикалися з труднощами, що ускладнювали їхнє соціальне та економічне становище, і це стало першим поштовхом до розробки системи підтримки ветеранів. Таким чином, реінтеграція ветеранів війни як соціальна проблема набула значення ще в ХХ столітті й залишається актуальною до сьогодні, зокрема в умовах сучасних конфліктів, які породжують нові проблеми в цій сфері.

У США термін «reintegration» вперше з'явився в контексті допомоги ветеранам Першої світової війни в публікації «The Rehabilitation of the Disabled Soldier» (Реабілітація інваліда-солдата) авторства Едварда Т. Фитча в 1919 році» [64].

У Англії термін «reintegration» «використовувався у звіті «The Ex-

Service Man» 1921 року (Колишній військовослужбовець), де описувалися проблеми, з якими стикалися ветерани Першої світової війни, та пропонувалися заходи щодо їхньої допомоги» [6].

Дослідження поняття «реінтеграція ветеранів» розвивалося з урахуванням змін у потребах ветеранів війни та наявних соціальних умов. Після Другої світової війни основну увагу приділяли медичній реабілітації та професійній перепідготовці, спрямованій на повернення ветеранів війни до цивільного життя. Проте, війни у В'єтнамі та Афганістані змістили фокус на психологічні травми, зокрема посттравматичний стресовий розлад (ПТСР), через що процес реінтеграції почав охоплювати й надання психологічної допомоги.

Сучасне розуміння реінтеграції ветеранів війни є більш комплексним, охоплюючи не тільки фізичну та психологічну реабілітацію, але й соціальні, економічні та освітні аспекти. Ветерани потребують не лише медичної підтримки, а й можливостей для працевлаштування, доступу до освіти, сприяння соціальній інтеграції та стабільної економічної підтримки. Таким чином, термін «реінтеграція ветеранів» використовується для опису всебічного процесу, що полегшує адаптацію до мирного життя, задовольняючи різноманітні потреби ветеранів війни після служби у лавах збройних сил рис.1.1.

Рис.1.1. Процес реінтеграції ветеранів

Аналіз наукових праць вказує, що, не беручи до уваги того що розуміння реінтеграції (reintegratio) представлено як «возз'єднання» [34]; «поновлення» [3]; «відтворення, повторного формування, об'єднання втрачених функцій, що уможливило подальшудіяльність» [29]; «процес переходу назад до особистих та організаційних ролей після повернення» [54]; «процес повернення людини в суспільство в ролі активного й незалежного члена соціального життя, що передбачає відновлення втрачених соціальних зв'язків та досягнення відповідного рівня емоційного стану» [41]; «відновлення вікових, гендерних та культурно відповідних ролей у сім'ї, громаді та на робочому місці» [55]. До сьогодні немає єдиного визначення цього поняття, хоча термін «реінтеграція» можемо зустріти також і в нормативно-правових документах України.

Реінтеграцію нерідко плутають з ресоціалізацією, хоча ці поняття відрізняються за змістом і сферою застосування. Термін «ресоціалізація» підходить більше для тих, хто порушив закон, зокрема для ув'язнених і

засуджених, і передбачає повторне засвоєння суспільних норм і цінностей, які дозволяють повернутися до життя в суспільстві. У цьому випадку префікс «re» вказує на повторне навчання основам соціальної взаємодії.

Натомість реінтеграція, від «re» (повторно) та «інтеграція» (відновлення, об'єднання), означає повернення людини до повноцінного життя, відновлення її цілісності та залученості до суспільства. Для ветеранів війни цей процес спрямований на відновлення відчуття особистої та соціальної єдності, повернення до активної участі в громадському житті та досягнення внутрішньої гармонії.

Реінтеграція ветеранів війни здійснюється через програми та заходи, які можуть охоплювати соціальну, психологічну та економічну підтримку. У реалізації цих заходів беруть участь державні установи, неурядові організації та приватний сектор, що забезпечує комплексний підхід для полегшення адаптації ветеранів війни до мирного життя.

У багатьох країнах діють державні програми підтримки ветеранів, спрямовані на полегшення їхньої адаптації до цивільного життя. Ці програми охоплюють широкий спектр послуг: від фінансової допомоги та медичних послуг до освітніх і професійних можливостей, які допомагають ветеранам здобувати нові навички та інтегруватися в ринок праці. Особлива увага приділяється наданню психологічної підтримки для подолання посттравматичного стресу та інших емоційних труднощів.

Неурядові організації також відіграють ключову роль у реінтеграції ветеранів, часто зосереджуючись на певних аспектах допомоги, серед іншого психологічна підтримка, сприяння працевлаштуванню, забезпечення житлом або соціальна підтримка. Вони можуть доповнювати державні програми, надаючи вузькоспеціалізовані послуги та підтримуючи ветеранів війни у процесі адаптації.

До процесу реінтеграції ветеранів війни долучаються і приватні компанії, пропонуючи програми працевлаштування, освітні курси, тренінги, а також менторські програми, які сприяють професійному

зростанню та самореалізації ветеранів війни у мирному житті. Такий комплексний підхід, який об'єднує державні, неурядові та приватні ресурси, створює надійну підтримку для ветеранів війни і допомагає забезпечити їхнє повноцінне повернення до мирного життя.

Реінтеграція ветеранів війни до мирного життя спрямована на допомогу ветеранам не лише відновити фізичне та психічне здоров'я, але й досягти повної інтеграції у суспільство. Цей підхід охоплює широкий спектр підтримки: від надання медичних послуг і психологічної допомоги до створення можливостей для навчання та працевлаштування. Соціальна реабілітація також враховує важливість соціальних зв'язків та підтримки громади, що може допомогти ветеранам подолати труднощі адаптації та налагодити нові соціальні зв'язки.

Дослідження реінтеграції ветеранів війни з боку українських та зарубіжних науковців підкреслюють важливість системного підходу до цього процесу. Зокрема, в українській науковій спільноті активно вивчаються аспекти соціального захисту, правової підтримки та специфічні соціально-психологічні потреби ветеранів. Західні дослідники, зокрема з США та країн Європи, приділяють значну увагу таким аспектам, як подолання посттравматичного стресу, соціальне партнерство та залучення приватного сектору до програм підтримки ветеранів війни.

Загалом, теоретичні основи реінтеграції ветеранів війни базуються на ідеї комплексної соціальної підтримки, що враховує індивідуальні потреби кожного ветерана. Цей підхід розглядає ветеранів війни не лише як осіб, що потребують допомоги, а й як громадян, які можуть активно сприяти соціальному добробуту, якщо їм надати необхідні інструменти для успішної адаптації.

Відповідно до цього підходу, «успішна реінтеграція ветеранів війни передбачає не лише забезпечення доступу до матеріальних ресурсів та соціальних послуг, але й підтримку у психологічному аспекті, включаючи психологічну реабілітацію та консультування» [60].

Дослідження, яке зустрічається у роботі Джона Сміта, є «значущим в контексті розуміння процесу соціальної реінтеграції ветеранів війни та його впливу на загальний соціальний добробут. У цьому дослідженні, автор досліджує концепцію соціальної реабілітації ветеранів війни із зору її впливу на їхню успішну адаптацію до цивільного життя» [60].

Перелік потреб (допомоги) яка потрібна ветеранам зараз та у майбутньому як бачимо з рис.1.2. є дуже різноманітною від фінансової допомоги (56,16% з числа опитаних), та підтримки здоров'я (52,44% з числа опитаних), до питань що пов'язані із працевлаштуванням (24,07% з числа опитаних), та психологічної підтримки (22,64% з числа опитаних) зазначений перелік свідчить про комплексність проблем які турбують ветеранів під час процес реінтеграції після повернення з війни.

Рис. 1.2. Перелік потреб ветеранів (допомоги) в процесі реінтеграції. [45]

Психологічна підтримка як бачимо згідно даних дослідження важливу а подекуди і вирішальну роль у реінтеграції ветеранів війни, адже повернення до мирного життя після пережитих бойових дій може супроводжуватися низкою викликів, таких як посттравматичний стресовий розлад (ПТСР), тривога, депресія та труднощі в адаптації до нового соціального середовища. Програми психологічної реабілітації

допомагають ветеранам розвивати стійкість до стресу, приймати нові реалії та будувати мирне життя.

Психологічне консультування та терапія є ключовими методами у подоланні травматичних переживань та стабілізації емоційного стану ветеранів війни. Спеціалісти використовують індивідуальні та групові сеанси, під час яких ветерани війни можуть отримати підтримку не лише від фахівців, але й від тих, хто має схожий досвід. Групові програми, такі як терапевтичні групи та групи підтримки, сприяють формуванню відчуття спільності й можуть бути особливо ефективними для ветеранів війни, допомагаючи їм відчутися частиною нової соціальної спільноти.

Забезпечення всебічної психологічної підтримки сприяє не лише подоланню емоційних бар'єрів, але й формує у ветеранів війни навички для кращого контролю над своїм життям і подальшої адаптації до умов мирного життя. Це дозволяє ветеранам досягти більшої незалежності, соціальної інтеграції та стабільності, які є фундаментом успішної реінтеграції. У праці Джона Сміта, «дослідження щодо соціальної реінтеграції військових ветеранів війни було зосереджено на розумінні концепції та її впливу на їхню адаптацію до цивільного життя. Основна мета цього дослідження полягає в ідентифікації факторів, що впливають на соціальну реінтеграцію ветеранів війни та їхні наслідки для суспільства» [60].

Результати дослідження враховували визначення важливих аспектів «соціальної реабілітації ветеранів, таких як доступ до освіти, медичних та психологічних послуг, підтримка у пошуку роботи та інші соціальні програми, аналіз впливу соціальної реабілітації на психологічний стан ветеранів війни та їхню здатність успішно інтегруватися у суспільство, виявлення проблем та перешкод, з якими стикаються ветерани під час процесу соціальної реінтеграції, таких як стигма, недостатня підготовка до цивільного життя та нестача ресурсів» [19].

Вивчення проблеми соціальної реабілітації ветеранів війни нині є

актуальною тому що обумовлена безпосереднім впливом на рівень їхньої реінтеграції що має значний вплив на особистий добробут ветерана. Повернення ветеранів війни до цивільного життя без належної підтримки часто призводить до серйозних проблем, таких як психічні розлади, безробіття та соціальна ізоляція, що може негативно позначитися як на самих ветеранах і їхніх родинах, так і на суспільстві в цілому.

В той же час, успішна реінтеграція значно покращує психологічний та емоційний стан ветеранів війни, сприяє їхній зайнятості та активному залученню до життя громади. Ветерани, які отримують комплексну підтримку, мають кращі шанси на економічний успіх та стабільність, соціальну інтеграцію і позитивний внесок у спільноту де він перебуває, що створює умови для загального суспільного добробуту.

Забезпечення такої реінтеграції потребує скоординованої роботи на всіх рівнях. Держава, громадські організації, роботодавці та самі ветерани повинні співпрацювати для створення підтримуючого соціального середовища, доступу до реабілітаційних послуг, можливостей для професійної підготовки і працевлаштування. Комплексний підхід до реінтеграції сприяє не тільки ефективній адаптації ветеранів, але й формуванню стійкого і гармонійного суспільства.

Порівняння у нашому дослідженні наслідків успішної та неуспішної реінтеграції ветеранів війни дозволяє зрозуміти її значення як для самих військовослужбовців, так і для суспільства загалом.

Неуспішна реінтеграція часто супроводжується низкою серйозних наслідків як бачимо на рис. 1.3. з загальнонаціонального опитування «Образ ветеранів в українському суспільстві», що було проведено протягом 02-04 березня 2024 року презентованого Українським ветеранським фондом за підтримки Міністерства ветеранів та за участі Соціологічної групи «Рейтинг» [44] у період з вересня 2023 року по березень 2024 року зросла кількість осіб серед опитаних які вважають що головними явищами які стануть перепонами після повернення з війни є

зокрема питання пільг, інклюзивні аспекти, проблеми із здоров'ям та психоемоційна нестабільність, ці та інші проблеми можуть посилити психічні розлади, спричинити такі як посттравматичний стресовий розлад (ПТСР), тривожність та депресія. Такі стани не тільки ускладнюють повсякденне життя ветеранів, але й створюють труднощі у стосунках та роботі, що може призвести до соціальної ізоляції та почуття самотності. Психічні розлади часто стають причиною низької самооцінки і можуть сприяти розвитку шкідливих звичок або навіть суїцидальних думок.

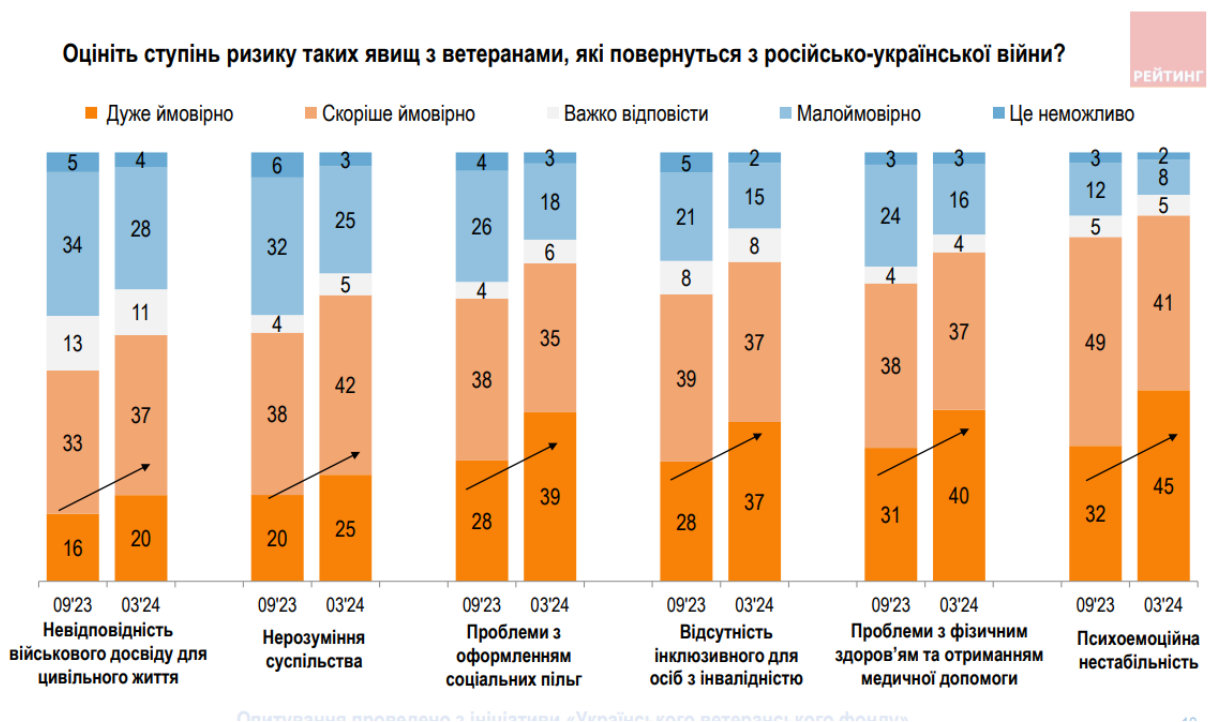

Рис. 1.3. Перелік явищ з якими зіткнуться ветерани після повернення з війни. [44]

Крім того, неуспішна реінтеграція негативно позначається на економічній стабільності ветеранів. Психічні травми або фізичні обмеження можуть ускладнити пошук роботи, призводячи до безробіття і фінансових труднощів. Це, у свою чергу, впливає на добробут їхніх сімей і навіть на стосунки в родині, де накопичення стресу може спричинити конфлікти або відчуження.

На противагу цьому, успішна реінтеграція сприяє емоційному і психологічному відновленню, знижує ризик психічних розладів і підвищує

самооцінку ветеранів війни. Доступ до працевлаштування й освітніх можливостей сприяє економічній стабільності та відчуттю корисності, що позитивно впливає як на ветеранів війни, так і на їхні родини. Вони не лише успішно адаптуються до мирного життя, але й повертаються до суспільства як активні його учасники, готові робити свій внесок у розвиток громади та держави. Це підтверджується і результатами анонімного онлайн опитування серед ветеранів і ветеранок та діючих військовослужбовців і військовослужбовець що було проведено протягом 15-25 січня 2024 року, за ініціативи Українського ветеранського фонду на тему: «Актуальні потреби та бачення можливостей для кар'єрного і професійного зростання ветеранів», що представлено на рис. 1.4. «де зокрема відзначено 0,14% ствердно відповіла, що однозначно хотіла б; 3,72% респондентів зазначили, що точно не хотіли б зайнятися власною справою, а ще 10,03% — схильні бути найманими працівниками. Також серед опитаних 12,03% вже мають власну справу» [45].

Рис. 1.4. Кількість бажаючих з числа ветеранів зайнятися власною справою. [45]

Таким чином, успішна реінтеграція військовослужбовців є важливою не лише для самих ветеранів, але й для загального добробуту суспільства, сприяючи стабільності, безпеці та соціальній згуртованості.

Наслідки неуспішної реабілітації ветеранів війни можуть мати ланцюгову реакцію на соціальному, економічному та психологічному

рівнях, що позначається не тільки на самих ветеранах, а й на їхніх сім'ях і громадах.

Для сімей ветеранів емоційний стрес є особливо поширеною проблемою. Члени сім'ї часто стикаються з великим психологічним тягарем, спостерігаючи за труднощами ветерана та намагаючись підтримати його. Цей стрес, поряд із фінансовими проблемами, пов'язаними з можливим безробіттям або зниженням працездатності ветерана, створює напруження у стосунках, підвищує ризик конфліктів та навіть розпаду родин, такі висновки підтверджуються і даними що наведені на рис. 1.5.

Оцініть ступінь ризику таких явищ з ветеранами, які повернуться з російсько-української війни?

РЕЙТИНГ

Рис. 1.5. Перелік явищ та ступінь ризику з якими стикнуться ветерани війни. [44]

Для держави та суспільства втрата активних учасників життя може призвести до помітних соціальних та економічних втрат. Ветерани з їхніми навичками, досвідом та знаннями могли б робити позитивний внесок у розвиток місцевих громад, але через брак підтримки та невирішені проблеми вони часто відсторонюються від соціальної активності. Такі ветерани стають більш вразливими до проблем, пов'язаних із безробіттям,

що підвищує ризик залучення до кримінальних і девіантних форм поведінки.

На макрорівні зростання соціальних проблем серед ветеранів може підвищити економічне навантаження на державу. Погіршення соціальної адаптації ветеранів посилює негативне ставлення суспільства, сприяючи виникненню стереотипів, зростанню песимізму та навіть стигматизації ветеранів, що ще більше ускладнює їх повернення до повноцінного життя.

Також не останню роль у досягненні успіхів соціальної адаптації ветеранів є рівень задоволення та незадоволення від отриманих послуг. Так згідно даних що представлені на рис. 1.6. «опитані ветерани війни переважно незадоволені такими послугами: медичне обслуговування — 36,68%; земельна ділянка — 30,95%; грошова допомога — 28,08%; комунальні субсидії — 20,63%; психологічна реабілітація — 20,63%; пенсії — 17,77%; податкові знижки — 16,91%; безоплатний проїзд — 16,62%; пільги на навчання — 9,17%. Близько чверті опитаних ветеранів (25,5%) вказали, що не мають ще такого досвіду, а ще 7,45% вказали власні варіанти, серед яких найбільш поширеними є: не отримували послуги, встановлення статусу «особа з інвалідністю», оформлення статусу УБД» [45].

Рис.1.6. Перелік отриманих послуг та рівень не задоволеності від їх реалізації. [45]

Відповідаючи на запитання про послуги для ветеранів війни, якими вони найбільш задоволені, більшість респондентів рис. 1.7. виокремлює «комунальні субсидії — 51,86%; безоплатний проїзд — 27,22%; пенсії — 20,63%. Відповіді щодо задоволення іншими послугами: медичне обслуговування — 11,17%; земельні ділянки — 8,31%; пільги на навчання — 8,6%; грошова допомога — 4,01%; психологічна реабілітація — 2,58%; податкові знижки — 2,29%. Також 11,88% респондентів відповіли, що не задоволені жодною послугою. Ще 9,6% респондентів вказали власні варіанти відповідей, серед яких переважають: відсутність інформації про послуги, оформлення статусу, який дозволить отримувати послуги, не користуються послугами» [45].

Рис.1.7. Перелік отриманих послуг та рівень задоволеності від їх реалізації. [45]

Одже наявні законодавчі пільги для ветеранів часто не відповідають реальним потребам та прагненням ветеранів, особливо тих, хто перебуває в економічно активному віці та хоче забезпечити гідний рівень життя для себе та своєї сім'ї. Чинна система соціальної підтримки має значну частку пільгових механізмів, які орієнтовані здебільшого на забезпечення базових прав і привілеїв, однак вона недостатньо стимулює розвиток професійних і особистісних навичок ветеранів, не сприяє їхньому поверненню до

продуктивної діяльності.

У рамках нової ветеранської політики, орієнтованої на інтеграцію та адаптацію ветеранів війни до цивільного життя, стає очевидним пріоритетність підтримки, пов'язаної із зайнятістю та працевлаштуванням. Саме заходи, спрямовані на підвищення кваліфікації, перекваліфікацію, сприяння підприємницькій діяльності та доступ до освітніх можливостей, стають важливими інструментами реінтеграції. Такі заходи не лише підвищують особистий добробут ветеранів, але й сприяють економічному зростанню держави та суспільства, до якої вони повертаються, допомагаючи ветеранам активно брати участь у суспільному житті та забезпечуючи стабільність для них і їхніх сімей.

Досліджуючи питання соціальної підтримки ветеранів варто на нашу думку звернути увагу на позитивні наслідки успішної реінтеграції ветеранів війни які можуть бути відчутними як для самих ветеранів, так і для їхніх громад та суспільства загалом. Одним із ключових результатів успішної адаптації є покращення психологічного стану ветеранів: вони стають більш стійкими до стресу, впевненими та оптимістичними, що дозволяє їм більш повноцінно включитися в соціальне та професійне життя. Такі ветерани частіше знаходять роботу, використовують свої вміння і навички та досягають успіху в обраній професійній сфері.

Таким чином позитивний результат реінтеграції ветеранів нерідко виявляється через готовність підтримувати свої громади, долучаючись до волонтерських проєктів, лідерських ініціатив або просто стаючи активними учасниками громадських заходів. Їхній досвід, дисципліна, навички роботи в команді та лідерські якості — це значний ресурс для економічного та соціального розвитку місцевої спільноти. Участь ветеранів у громадському житті також сприяє зменшенню соціальних проблем, оскільки вони можуть слугувати позитивними прикладами для молоді, сприяти зниженню рівня безробіття та соціальної ізоляції.

Крім того, успішна реінтеграція ветеранів може зменшити тиск на

систему соціальної підтримки, адже самодостатні та працевлаштовані ветерани стають не лише менш залежними від державної допомоги, але й активно сприяють економіці та добробуту суспільства. Таким чином, комплексний підхід до реінтеграції ветеранів не лише забезпечує їхню адаптацію до цивільного життя, а й підвищує загальний рівень соціальної згуртованості та сприяє стабільності й прогресу в суспільстві.

Одже успіхи у питаннях реінтеграції ветеранів війни дійсно мають стратегічний вплив на національну безпеку і загальний добробут держави та суспільства. Коли ветерани відчують себе потрібними й інтегрованими в цивільне життя, це позитивно відображається на довірі суспільства до збройних сил. Повага та визнання їхніх заслуг стимулює громадян приймати рішення про вступ до армії, розуміючи, що їхні зусилля матимуть значення й після служби.

Крім того, підтримка ветеранів підвищує бойовий дух нинішніх військовослужбовців, які бачать, що суспільство цінує їхній внесок і готове допомогти їм адаптуватися до цивільного життя. Це також сприяє зміцненню зв'язку між військовими та цивільними, що є основою для національної єдності та згуртування суспільства.

Результативна реінтеграція також робить ветеранів готовими у разі потреби повернутися до лав ЗСУ, зберігаючи фізичну й психологічну підготовленість. Це має важливе значення для обороноздатності країни, оскільки надає можливість швидко посилити армію досвідченими й мотивованими людьми в екстрених ситуаціях.

Таким чином, інвестування в програми соціальної реабілітації і підтримки ветеранів – це не лише моральний обов'язок, але й стратегічно обґрунтоване рішення для розвитку та зміцнення національної безпеки країни. Ветерани, які відчують повноцінну підтримку суспільства, можуть ефективніше долучитися до економічного, соціального й культурного життя країни, що підвищує її стійкість і згуртованість особливо у повоєнній відбудові.

Висновки до Розділу 1

Підсумовуючи перший розділ, можемо зробити наступні висновки та узагальнення.

Так зокрема було розглянуто та проаналізовано теоретичні основи концепції держави соціального добробуту, зокрема роль держави соціального добробуту у підтримці ветеранів війни. Визначено ключові аспекти поняття «реінтеграція ветеранів», які є важливою складовою соціального добробуту.

Аналіз концепцій соціальної справедливості та солідарності, запропонованих у працях А. Сена та А. Еціоні, засвідчив їхню фундаментальну роль у формуванні дієвої системи реінтеграції ветеранів. Важливим аспектом стало вивчення поняття «держава соціального добробуту» згідно з Конституцією України та зарубіжними джерелами, що підкреслило обов'язок держави гарантувати права та свободи громадян, включаючи належні умови для реінтеграції ветеранів.

Реінтеграція, як показало дослідження, повинна включати не тільки соціальну підтримку, а й створення можливостей для особистісного розвитку та соціальної адаптації ветеранів. Дослідження робіт таких авторів, як Д. Сміт та інших вчених, показало важливість реінтеграційних процесів для ветеранів і суспільства в цілому. Це в свою чергу підкреслює необхідність комплексного підходу до реінтеграції ветеранів, що ґрунтується на засадах держави соціального добробуту та втілюється через конкретні політики та програми.

Зроблені висновки також можуть слугувати основою для розробки та впровадження державної політики у сфері соціальної підтримки ветеранів війни. Рекомендації окреслюють потребу у подальших дослідженнях, а також у створенні та реалізації програм, спрямованих на підтримку ветеранів війни як важливого чинника забезпечення соціального добробуту та повоєнного розвитку держави.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ВІТЧИЗНЯНОГО ТА СВІТОВОГО ДОСВІДУ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ

2.1. Аналіз законодавчої бази щодо державної політики у сфері соціальної підтримки ветеранів війни

Агресія Російської Федерації, що фактично розпочалася 20 лютого 2014 року з незаконної анексії Криму, трансформувала українську Революцію Гідності у боротьбу за збереження державності, суверенітету, територіальної цілісності та незалежності України. Як наслідок, значно зросла кількість молодих ветеранів, чиї потреби відрізняються від запитів ветеранів минулих поколінь, таких як борці за незалежність ХХ століття та учасники Другої світової війни.

Сучасні ветерани, багато з яких є представниками молодого покоління, потребують більш адаптованих підходів у реінтеграції, що включають освіту, професійну адаптацію, психологічну допомогу та підтримку в працевлаштуванні, а також соціальні програми, що враховують нові виклики та умови цивільного життя. Така специфіка потреб вимагає оновлених державних і суспільних підходів для забезпечення їхньої повноцінної адаптації до мирного життя та інтеграції в економічне і соціальне середовище. Як свідчення цих слів представимо результати дослідження Українсько-ветеранського фонду та Міністерства у справах ветеранів на тему «Портрет ветерана російсько-української війни 2014 –2022 рр» яке показало, що: «Серед учасників російсько-української війни є представники різних вікових груп. Найбільше ветеранів війни припадає на вікову групу від 31 до 40 років — 34,5%, та від 19 до 30 років — 31,1%. Ветерани цієї війни переважно є молодими людьми працездатного віку» [49].

З 2014 року, у зв'язку з поверненням значної кількості військовослужбовців із зони бойових дій, Україна зіткнулася з масштабною потребою в реінтеграції ветеранів, що вимагало розробки та впровадження ефективної нормативно-правової бази та відповідно державної політики. Це стало пріоритетним завданням для уряду, адже для успішної соціальної, професійної та психологічної адаптації ветеранів необхідно забезпечити їх доступ до відповідних послуг і ресурсів, зокрема в рамках реабілітаційних програм, психологічної підтримки та працевлаштування.

Для вирішення цих завдань уряд був змушений адаптувати існуючі законодавчі акти, щоб відповісти на нові соціальні та економічні виклики, які виникли через збільшення кількості ветеранів, що повертаються до цивільного життя. Це потребувало перегляду соціальних гарантій та розширення правових норм, що враховують сучасні потреби ветеранів.

Одним з визначальних кроків було запровадження змін до Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їхнього соціального захисту» [13]. «Ці зміни офіційно визнавали учасників АТО (Антитерористичної операції) та згодом ООС (Операції об'єднаних сил) як ветеранів війни, розширюючи до них застосування всіх передбачених законом соціальних гарантій» [13].

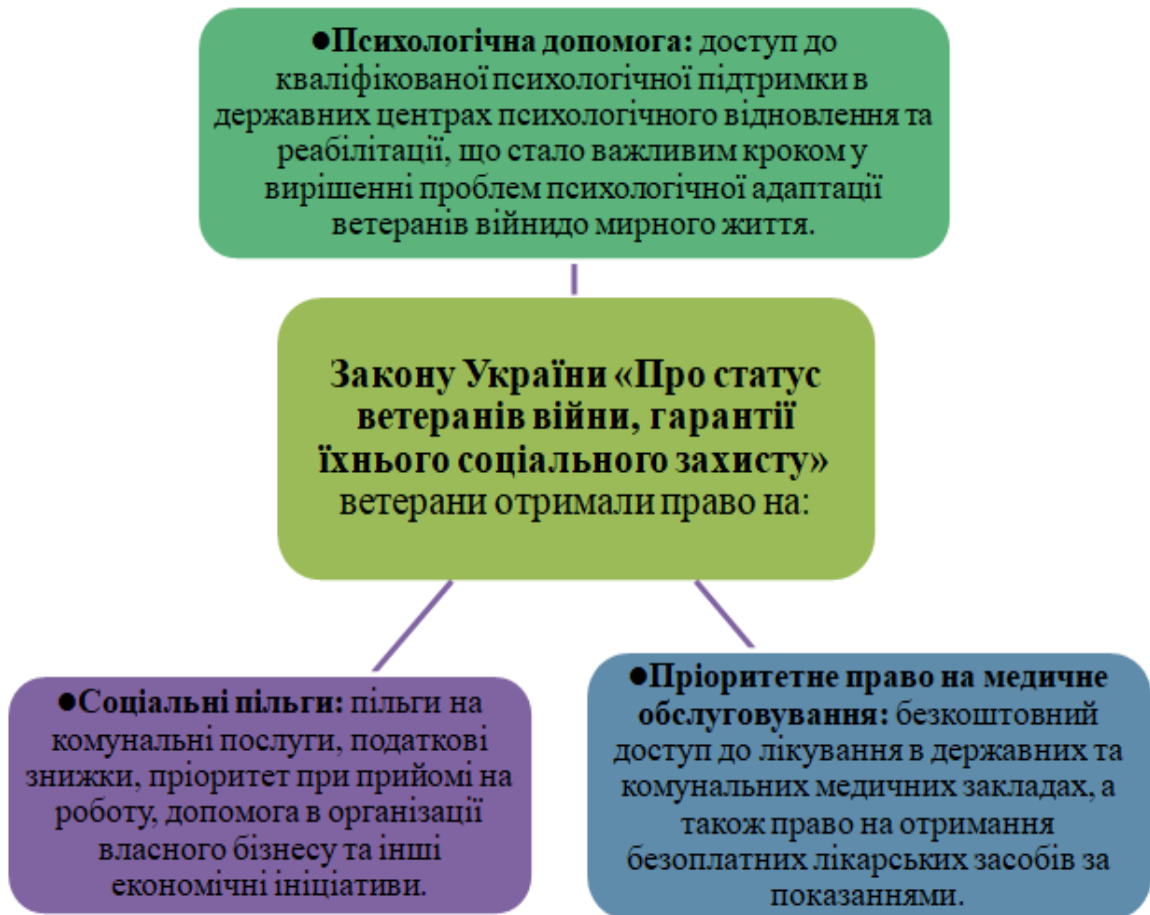

Рис.2.1 Права ветеранів згідно із змінами до закону

Варто зазначити що саме у 2014-2016 роках в Україні було закладено фундамент для системної роботи з питань реінтеграції ветеранів війни, сформувавши відповідну правову базу для їхньої соціальної підтримки та адаптації. Хоча цей етап супроводжувався викликами у впровадженні, держава попри все зробила значні кроки рис. 2.1 для розв'язання основних потреб ветеранів, що повернулися з війни.

Як продовження цих важливих перетворень у період 2017-2019 років Уряд України розширив спектр програм і послуг для ветеранів, відповідаючи на нові виклики та розширюючи підтримку цієї категорії громадян. Запроваджені зміни включали програми професійної перепідготовки, розширення медичних та психологічних послуг, а також підтримку у працевлаштуванні та соціальній підтримці. Цей підхід дозволив врахувати різноманітні потреби ветеранів і сприяв їхній успішній

адаптації до мирного життя.

В цей період визначальною стала ініціатива що тримала назву «Програма адаптації ветеранів війни до цивільного життя» [11].

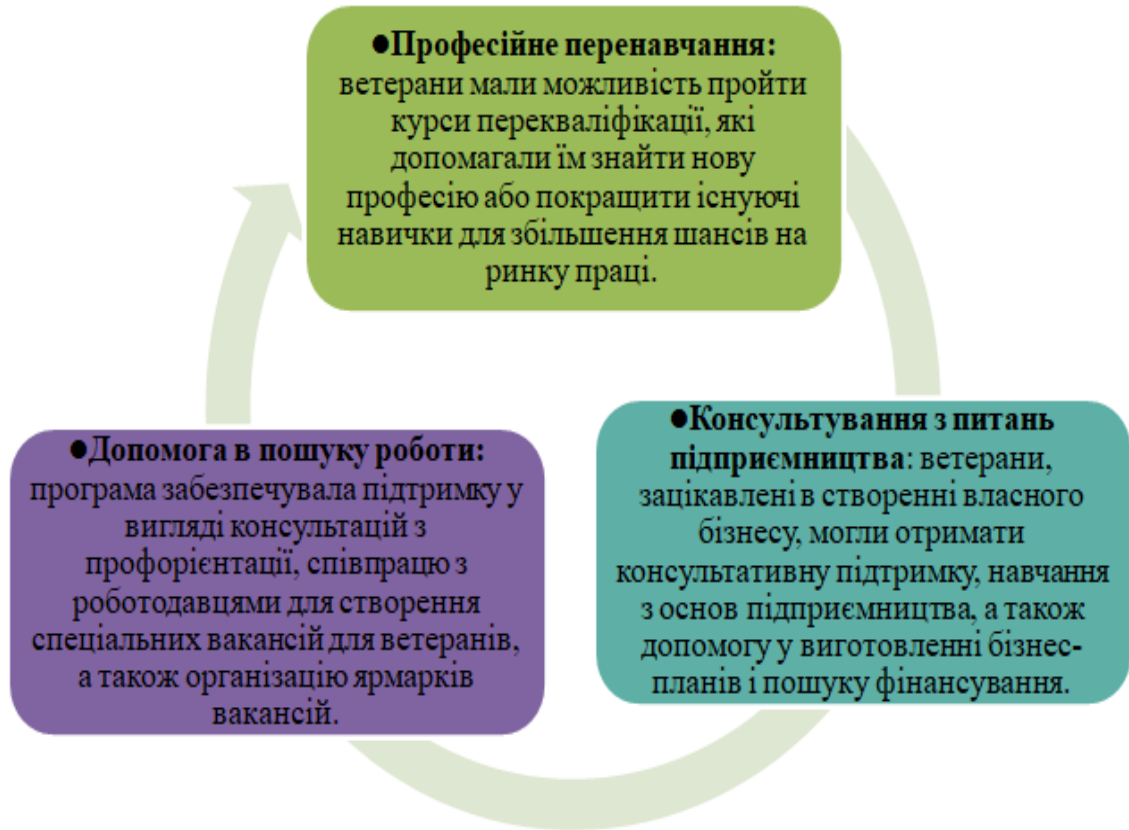

Рис. 2.2. Основні завдання «Програми адаптації ветеранів війни до цивільного життя» [11].

Велику роль у запровадженні цих змін відіграли недержавні інституції, які активно приймали участь у процесі підтримки ветеранів. Недержавні організації виконували функцію сполучної ланки між державними установами та ветеранами, надаючи такі послуги рис. 2.3.:

Рис. 2.3. Перелік послуг які надаються ветеранам недержавними організаціями.

Протягом 2017-2019 рік відбулось значне збільшення масштабів інфраструктурних проєктів та програм що пов'язані із підтримкою ветеранів війни в Україні. «Розгортання «Програми адаптації ветеранів до цивільного життя» разом з активізацією діяльності недержавних організацій сприяли створенню більш ефективної та зворотньої системи підтримки, що дозволило адресувати різноманітні потреби ветеранської спільноти» [35].

У період з 2020 по 2022 роки Україна суттєво посилила підтримку ветеранів завдяки реалізації нових законодавчих змін та стратегій. Уряд активізував розробку комплексних програм, спрямованих на професійну реабілітацію, медичну та психологічну підтримку, а також на забезпечення житлом та соціальною інтеграцією ветеранів. Значна увага приділялася впровадженню сучасних підходів до працевлаштування та перепідготовки, які дозволяють ветеранам більш успішно інтегруватися в економіку країни. Нові стратегії були орієнтовані на забезпечення персоналізованого підходу до потреб ветеранів, підвищення ефективності

соціальної допомоги та створення умов для довготривалої підтримки. Серед них визначальною стала затверджена Кабінетом Міністрів України «Національна стратегія реінтеграції ветеранів» [24].

Ця стратегія вперше зафіксувала комплексний підхід до розв'язання проблем ветеранів війни і взяла до уваги кілька основних напрямків:

- «Основна увага була приділена оптимізації існуючих законів та введенню нових норм, які б забезпечили більш ефективний захист прав і інтересів ветеранів. Це включало оновлення норм щодо пенсійного забезпечення, медичного обслуговування та соціальних гарантій» [24].

- «Планувалося створення мережі медичних установ, спеціалізованих на лікуванні та реабілітації ветеранів, що включало б як психічне, так і фізичне здоров'я» [24].

- «Важливою частиною стратегії було розгортання обласних центрів, які мали стати вузловими пунктами для надання послуг ветеранам на місцевому рівні, сприяючи їх соціальній адаптації та інтеграції у цивільне життя» [24].

- «Створення єдиного порталу-реєстру для ветеранів війни- Є-ВЕТЕРАН, запуск цієї платформи планувався механізмом покращення якостей державних послуг, ліквідації корупційної складової, послаблення суб'єктивного фактору» [24].

- «Розробка стратегії забезпечення житлом, із застосуванням механізмів кредитування, співфінансування» [24].

Відповідно до Указу Президента України Про рішення Ради національної безпеки і оборони країни від 14.05.2021 року «Про Стратегію людського розвитку», «умови безперервного виконання заходів для гарантування національної безпеки та оборони, стримування збройної агресії Російської Федерації в зоні АТО/ООС, і забезпечення реінтеграції учасників бойових дій до мирного життя, визначено як одне з ключових завдань держави» [13].

Згідно статті 5 Розділу II Закону України «Про статус ветеранів

війни та гарантії їх соціального захисту» у редакції від 01.01.2021 року, «учасниками бойових дій вважаються особи, що приймали участь у виконанні бойових завдань для захисту Батьківщини у складі військових підрозділів різних видів Збройних Сил та інших формувань як у воєнний, так і в мирний час» [13]. «Оскільки конфлікт на сході України юридично та фактично відповідає ознакам міжнародного збройного конфлікту, учасниками цього конфлікту є особи, які брали участь у захисті незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України, включаючи учасників Антитерористичної операції (АТО) та Операції Об'єднаних сил (ООС)» [23].

За результатами опитувань проведених Національним інститутом стратегічних досліджень виявилось, що багато ветеранів війни в Україні мають підвищений інтерес до підтримки рис. 2.4. «зокрема 29,2 % опитаних ветеранів ступінь задоволення потреб в інформаційно-консультаційній підтримці назвали повністю незабезпеченою, з них 16,8 % – оцінили її на три бали з п'яти, 15,6 % – відповідно на два бали» [52]. Однак значна частина ветеранів не володіє достатньою інформацією про ці послуги, їхні особливості та доступність. Така недостатня обізнаність створює додаткові перешкоди у користуванні існуючими пільгами та підтримуваними програмами.

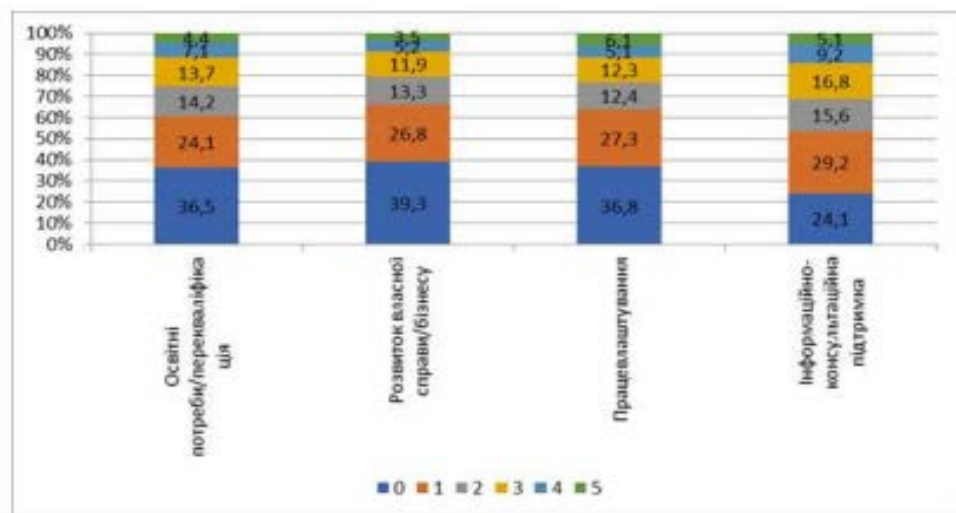

Рис. 2.4. Ступінь задоволення потреб ветеранів [52]

Внаслідок цього розповсюдження інформації серед ветеранів про наявні послуги стає важливим завданням, яке потребує посиленої уваги державних структур та громадських організацій. Також було зафіксовано, що доступ до деяких підтримуючих послуг, таких як транспортні пільги, може бути ускладненим, що іноді провокує конфліктні ситуації між ветеранами та постачальниками послуг.

«Один із респондентів підкреслив дефіцит інформації про те, куди звертатися за допомогою, тому така обмежена поінформованість може стати перешкодою для ветеранів війни у отриманні необхідної їм підтримки. Пропонується, щоб організації, які забезпечують підтримку, акцентували увагу на проведенні інформаційної роботи та підвищенні рівня поінформованості ветеранів війни про пільги, на які вони мають право» [37].

Період з 2020 по 2022 рік ознаменувався значними зусиллями з боку держави в напрямку вдосконалення системи підтримки ветеранів війни через реалізацію нових законодавчих змін та комплексних стратегій. Ці заходи були спрямовані на підвищення якості життя ветеранів, а також на забезпечення їхньої повної соціальної інтеграції. Це є критично важливим у контексті поствоєнної відбудови, коли стабільність і соціальна згуртованість є пріоритетами державної політики.

Однак, незважаючи на позитивні зміни, опитування, проведені в цей період, свідчать про існуючі проблеми в реалізації цієї політики на практиці. Зокрема, недооцінка необхідності широкої адвокації серед цільової аудиторії — ветеранів — ускладнила доступ до послуг та пільг. Це говорить про недостатню поінформованість ветеранів щодо наявних програм підтримки, що вплинуло на їх здатність ефективно використовувати передбачені законодавством можливостями, зокрема, у питаннях транспортних та земельних пільг та житлового забезпечення.

В той же час варто зазначити що ефективна інформаційна кампанія, яка спрямована на ветеранів, є важливим елементом вдосконалення

державної політики.

У 2023-2024 роках українська держава скерувала свої зусилля на оновлення та вдосконалення системи соціальної підтримки ветеранів. Цей етап реформ став необхідним у зв'язку з новими викликами, які виникли внаслідок повномасштабного вторгнення росії, та зумовлений прагненням зробити політики більш ефективними та орієнтованими на потреби ветеранів. Важливим підґрунтям для таких змін стали досвід попередніх років і відгуки від цільової аудиторії.

Проте система пільг, що була створена ще в 1993 році, залишається недостатньо адаптованою до реальних потреб нової генерації ветеранів. Наявні пільги надаються через велику кількість державних органів та посередників, що часто породжує складнощі в їх доступності. Цей розподіл повноважень створює надмірний бюрократичний тиск на ветеранів, затягує процес отримання послуг і призводить до зростання соціального напруження через незадоволеність послугами.

Таким чином, актуалізується необхідність системної модернізації механізму надання пільг, оптимізації процесів і централізації управління для того, щоб полегшити доступ ветеранів до необхідних ресурсів. Це дозволить зменшити бюрократичні бар'єри, зробити систему більш прозорою та підвищити ефективність надання послуг для ветеранів, сприяючи їхній швидкій та успішній інтеграції в суспільство.

Закон України «Про статус ветеранів війни та гарантії їх соціального захисту», «який визначає правовий статус ветеранів війни та механізми забезпечення їхнього соціального добробуту та підтримки, був ухвалений у 1993 році» [13]. Як зазначалося, система підтримки ветеранів за час свого існування зазнала лише часткових змін. Це створило потребу в оновленні правових норм, які регулюють статус ветеранів, а також у перегляді термінології та запровадженні ефективної та сучасної системи державної підтримки, яка відповідала б їхнім актуальним потребам.

Сьогодні статус ветеранів мають не тільки учасники бойових дій,

але й інші групи осіб, зокрема цивільні працівники з видатними заслугами в трудовій сфері, а також колишні працівники радянських репресивних органів. Таке розширення категорій ветеранів вимагає глибоких змін у системі пільг і підтримки. Деякі з існуючих пільг застаріли й не відповідають сучасним умовам, а інші не сприяють ефективній реінтеграції ветеранів, яка є важливою для їхньої повної адаптації в суспільстві.

Виходячи з цього на нашу думку потрібне більш глибоке та ґрунтовне оновлення, яке б охоплювало скорочення зайвих категорій, що втратили актуальність, і фокусувалося на забезпеченні дійсно необхідних заходів підтримки для ветеранів, які повертаються з зони бойових дій, що дозволило б краще задовольняти їхні соціальні, економічні та психологічні потреби.

Після 24 лютого 2022 року українська ветеранська політика зазнала значних змін, адаптуючись до нових реалій і збільшення кількості осіб зі статусом ветерана війни. Сьогодні одним із важливих аспектів є подвійна роль правового статусу ветеранів, оскільки багато захисників України, вже отримавши статус ветерана, знову вступили до лав збройних сил. Така ситуація потребує вдосконаленої, більш комплексної політики, яка враховуватиме як потреби діючих військовослужбовців, так і ветеранів, що повертаються до мирного життя.

Зростання кількості ветеранів і поєднання статусів вимагають скоординованих зусиль між профільними міністерствами для успішної інтеграції військовослужбовців у цивільне життя. Соціальна підтримка ветеранів стала більш актуальнішою проблемою через низку труднощів, зокрема декларативність деяких гарантій та недостатній інтерес ветеранів до запропонованих державою пільг. У відповідь держава ініціювала комплексний аналіз чинних програм, зокрема в галузі ментального здоров'я та професійної адаптації, з метою підвищення їхньої ефективності та відповідності сучасним потребам ветеранів.

«У вересні 2023 року започатковано проєкт «Помічник ветерана»,

спрямований на надання підтримки учасникам бойових дій та особам з інвалідністю внаслідок війни. Програма передбачає організацію професійного навчання ветеранів війни у закладах професійної освіти з метою їх подальшої трудової реінтеграції» [42].

Як відповідь на виклики що постали перед державою програма створення професійних помічників для ветеранів війни в Україні має на меті значно поліпшити реінтеграцію ветеранів у цивільне життя. Основний акцент програми – підготовка спеціалістів, які будуть допомагати ветеранам у реалізації їхніх прав та потреб через індивідуальний супровід. Такий підхід передбачає можливість для ветеранів отримати підтримку з підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації через систему професійно-технічної освіти Державної служби зайнятості, що значно полегшує перехід до цивільного життя.

Важливим аспектом цієї ініціативи є створення оплачуваних професійних посад для помічників ветеранів у сервісних офісах, що робить підтримку сталим елементом реінтеграційної системи. Однак програма наразі діє лише в восьми обласних центрах, (Дніпро, Одеса, Полтава, Рівне, Суми, Харків, Львів, Івано-Франківськ) що обмежує її доступність і створює нерівність у доступі до цієї підтримки для ветеранів з інших регіонів. Відсутність достатньої кількості кандидатів і деякі організаційні недоліки також впливають на ефективність роботи, знижуючи потенційну користь програми.

«Програма «Помічник ветерана» є важливим кроком в напрямку покращення реінтеграції ветеранів війни у суспільне життя. Однак для досягнення максимальної ефективності необхідно здійснити подальші заходи з розширення мережі центрів, вдосконалення організації їх роботи та пошуку кандидатів на посади помічників. Тільки таким чином програма зможе в повній мірі відповісти на потреби та очікування ветеранів, сприяючи їхній успішній реінтеграції всупільство» [42].

Запуск порталу «Є-ветеран» у 2023 році став важливим кроком

Міністерства у справах ветеранів України для поліпшення системи підтримки ветеранів війни та їхніх родин. Портал, який був запланований Стратегією з реінтеграції ветеранів ще у 2020 році, виконує функцію єдиного онлайн-ресурсу, надаючи доступ до інформації про соціальні послуги, пільги, правові консультації та можливості для навчання й професійної адаптації рис. 2.5. Його цільовою аудиторією є не лише самі ветерани, але й члени їхніх сімей, а також інші особи, які потребують допомоги внаслідок участі в бойових діях.

«Є-ветеран» покликаний спростити доступ ветеранів до необхідних ресурсів, зменшити бар'єри, пов'язані з пошуком інформації та бюрократичними перешкодами, а також створити простір для ефективної комунікації між ветеранами та державними установами. «Він був запущений з метою полегшення доступу до інформації про права та пільги ветеранів, а також надання їм необхідних ресурсів для успішної реінтеграції в цивільне життя післявійськової служби» [12].

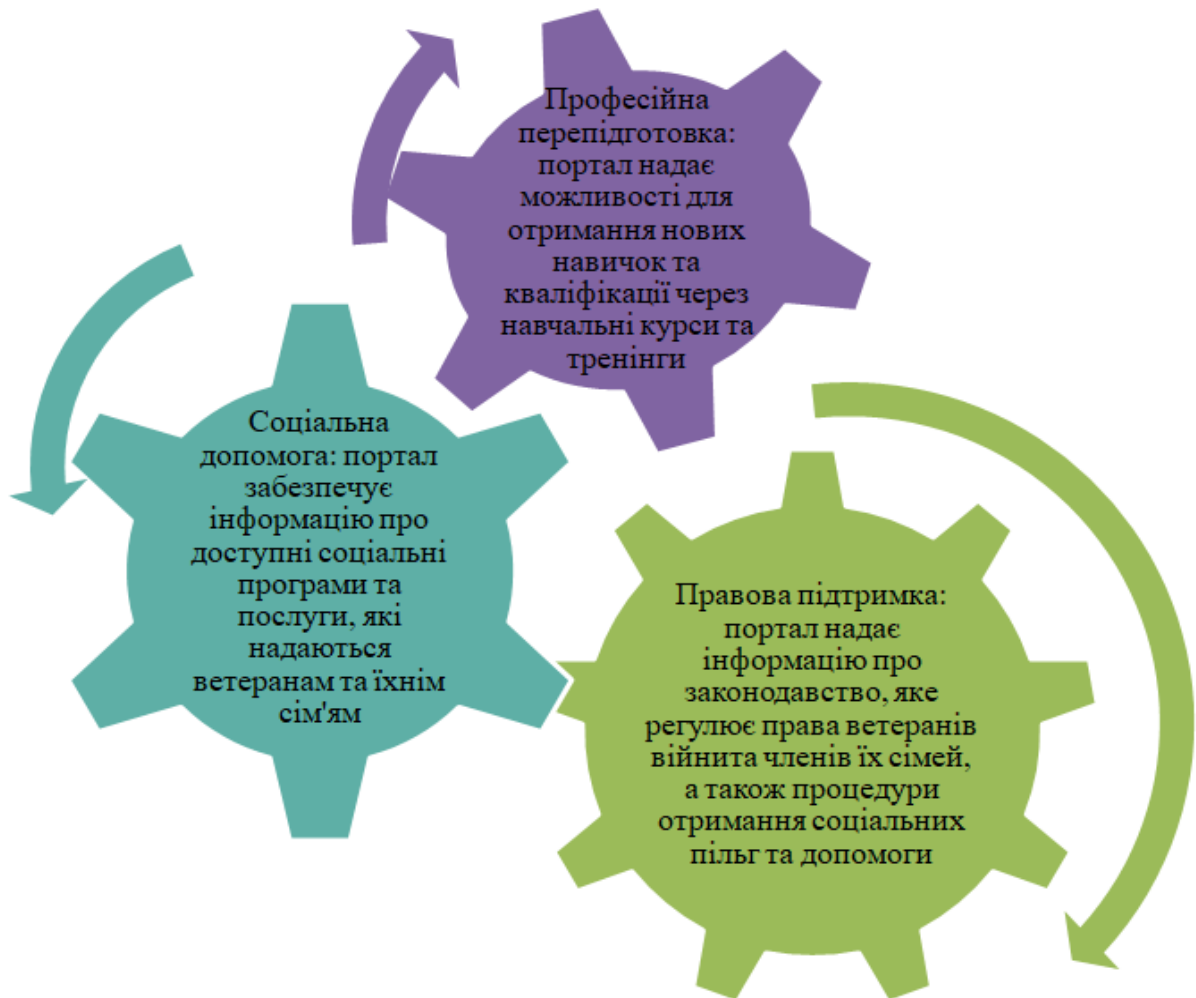

Рис. 2.5. Інформаційні складові порталу «Є-ветеран»

Варто зазначити що в Україні благодійні та громадські організації відіграють важливу роль у підтримці ветеранів, надаючи допомогу, яка доповнює державні ініціативи. Прикладом такої ініціативи є проєкт «The Return/Повернення», створений благодійною організацією «МБФ «HELP AND HELPS UA» у співпраці з «VETERAN HUB» та громадською організацією «ПОБРАТИМИ» [66]. Цей проєкт спрямований на комплексну підтримку ветеранів бойових дій та їхніх родин, пропонуючи програми реабілітації, адаптації та соціальної реінтеграції.

Проєкт «The Return / Повернення» рис. 2.6. надає ветеранам і членам їхніх сімей можливість відновлення психологічного стану, соціальної адаптації, а також допомогу у налагодженні стосунків після повернення з зони бойових дій. Ветерани отримують доступ до

психологічної підтримки, консультацій, тренінгів та інших послуг, які допомагають знизити стрес, адаптуватися до мирного життя та інтегруватися у суспільство. Програма зосереджена на зменшенні негативних наслідків, пов'язаних з бойовими травмами та емоційними переживаннями, що впливають на ветеранів та їхні сім'ї.

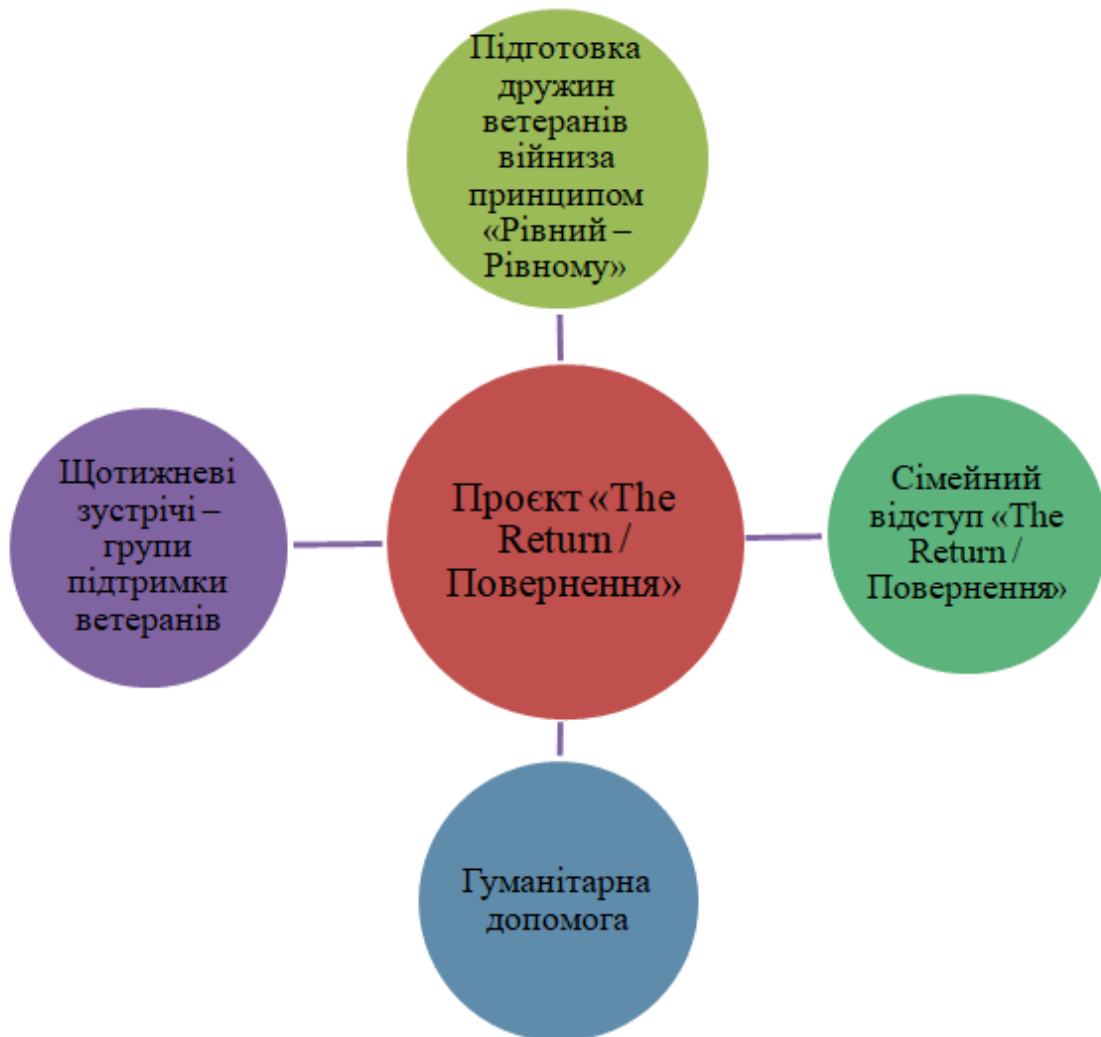

Рис. 2.6. Складові проєкту «The Return / Повернення»

Також, «Ветеранські простори «Veteran HUB» самостійно провели глибокі інтерв'ю з військовими та ветеранами антитерористичної операції і отримали дані про їхні особливості на різних етапах цивільного життя. На підставі цих інтерв'ю «Veteran HUB» визначили траєкторію їхнього руху та визначили важливі моменти, які відбуваються після повернення в цивільне життя. Вони узагальнили ці процеси та етапи у мапу

під назвою «Шлях ветеранів війни та ветеранок» рис. 2.7.» [65].

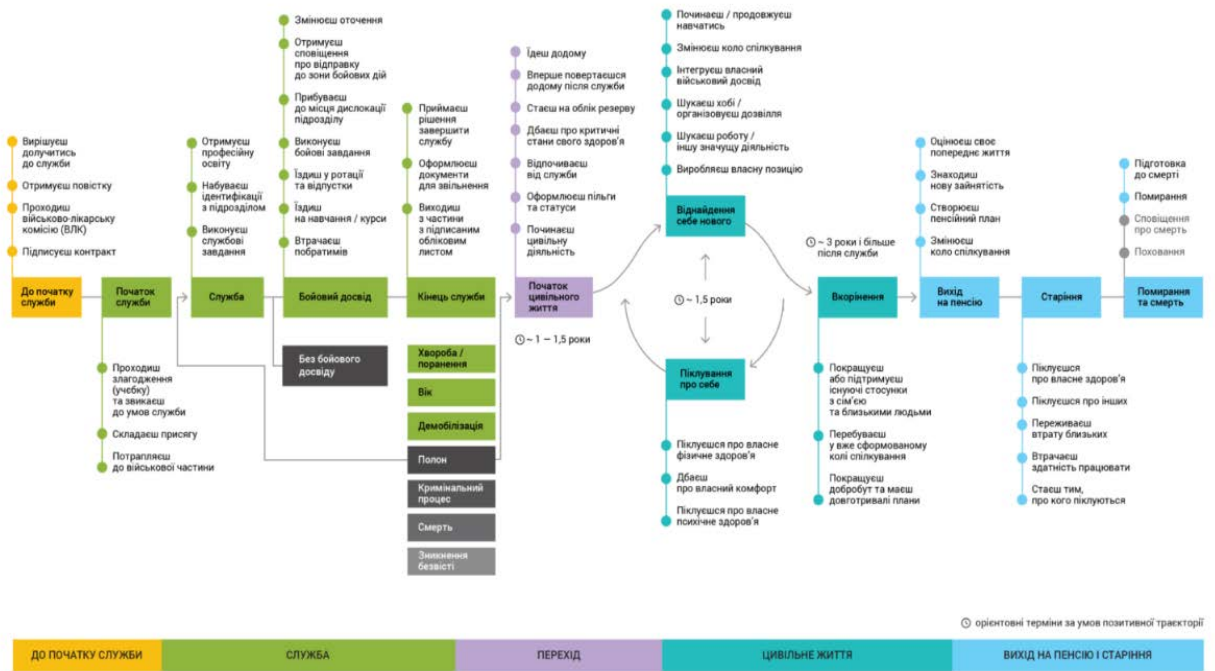

Рис. 2.7. Мапа шляху ветеранів та ветеранок

Також «Veteran HUB» [66] «розробили практичний посібник «Практика», що допоможе заново познайомитися з ветеранами та ветеранками на робочих місцях. У його основі — понад три роки досвіду підтримки ветеранів/ок у працевлаштуванні» [66].

Нинішня система державного соціально-правового захисту ветеранів війни в Україні, на жаль, не охоплює всіх аспектів підтримки, необхідних для успішного переходу з військової служби до цивільного життя, зокрема кар'єри. Важливість такої підтримки для забезпечення економічної самостійності ветеранів є очевидною, але система має значні прогалини, що впливають на доступність послуг і пільг.

Багато з цих пільг недостатньо рекламуються та доводяться до ветеранів. Це означає, що частина ветеранів просто не знає про їхнє існування або можливості скористатися ними. Складна бюрократія та обмежене фінансування стають додатковими перешкодами: складність

процесу подання та підтвердження права на пільги відлякує ветеранів, а брак ресурсів може призводити до затримок у наданні підтримки. Розробка більш ефективної системи інформування ветеранів, спрощення процедур і збільшення фінансування могли б зробити послуги більш доступними та забезпечити їм належний рівень економічної та соціальної інтеграції.

Результати проведеного анкетування МОМ засвідчили про те, що в Україні «ветерани, зокрема ті, хто має інвалідність, виявили потребу у комплексній підтримці в різних сферах, таких як фізичне та психічне здоров'я, соціальна інтеграція, а також розширення економічних прав і можливостей. Це передбачає забезпечення доступу до якісної медичної допомоги, психологічної підтримки та соціальних послуг. Поміж ними особливо важливу роль відіграють науково-практичні консультанти, які, хоч і не мають фахової підготовки в сфері психологічної допомоги, можуть сприяти ветеранам, виявляючи емпатію та надаючи базову підтримку у питаннях психічного здоров'я. Проведення інформаційних кампаній з метою зменшення стигми, пов'язаної з психічним здоров'ям серед ветеранів, може підвищити свідомість та сприяти зверненню за необхідною допомогою» [37].

З економічної точки зору, підтримка ветеранів війни має охоплювати комплексні заходи, які включають доступ до якісного навчання, можливості для професійної підготовки, а також програми сприяння працевлаштуванню та створення інклюзивних робочих місць. Це дозволить ветеранам не тільки здобути необхідні навички, але й підвищити їхні шанси на успішне працевлаштування.

Ключовим також є створення та підтримка груп взаємодопомоги, які сприяють соціальній активності ветеранів та розширенню їхніх соціальних контактів через взаємодію з громадськими організаціями. Такі групи можуть значно полегшити процес соціальної адаптації та сприяти відчуттю підтримки в громаді. Для ветеранів з інвалідністю необхідно забезпечити доступне та адаптоване житло, обладнане необхідними

пристосуваннями, що зробить їхнє життя комфортнішим та допоможе в повсякденному житті.

У межах комплексного оновлення системи підтримки ветеранів важливо розробити ефективний механізм переходу з військової служби до цивільного життя. Це включає не лише спрощення процедур надання підтримки, але й індивідуалізований підхід, який враховує специфічні потреби кожного ветерана. Надання підтримки ветеранам та членам їх сімей має бути зручним, прозорим та доступним.

У довгостроковій перспективі Україна повинна розробити й впровадити комплексну систему підтримки для ветеранів, їхніх родин і сімей загиблих захисників, що забезпечить їх успішну реінтеграцію в мирне життя та відновлення після військової служби. Основні напрями цієї системи можуть включати: індивідуалізований підхід до реінтеграції, професійну перепідготовку та працевлаштування, психологічну підтримку та реабілітацію, житлові умови, забезпечення соціальних гарантій та прав, підтримку родин загиблих захисників, залучення громадських та благодійних організацій тощо.

Ця комплексна система підтримки має бути адаптована до сучасних умов і викликів, що стоять перед Україною. Вона повинна включати інтеграцію з іншими важливими напрямками, такими як медичне обслуговування, економічне відновлення та національна безпека, для забезпечення стабільного та ефективного переходу ветеранів до цивільного життя.

Доречним в цьому контексті вбачається порівняльний аналіз програм реінтеграції ветеранів у США та Канаді який є важливим етапом для розробки та вдосконалення національної стратегії підтримки ветеранів війни в Україні. Основні цілі такого дослідження можуть включати:

1. Вивчення ефективних моделей реінтеграції: що передбачає порівняння існуючих підходів до реінтеграції ветеранів війни в США та Канаді дасть змогу оцінити, які з них є найбільш ефективними,

враховуючи як соціальний, так і економічний аспекти. Це дозволить адаптувати успішні практики до українських реалій.

2. Ідентифікацію ключових аспектів підтримки: аналіз програми реінтеграції в цих країнах допоможе з'ясувати, які фактори є найбільш важливими для успішного переходу ветеранів до цивільного життя, зокрема в сферах освіти, працевлаштування, соціального захисту та психологічної підтримки.

3. Адаптацію інституційних моделей: вивчення, як у США так і у Канаді працюють відповідні інституції (державні, благодійні, громадські організації), які забезпечують підтримку ветеранів, що дозволить Україні вдосконалити свою систему органів та установ, що займаються ветеранськими справами.

4. Оцінку фінансування та ресурсів: що полягає у визначенні рівня фінансування та ресурсного забезпечення програм підтримки ветеранів в США та Канаді що дасть змогу зрозуміти, як Україна може оптимізувати свої бюджетні ресурси та залучати додаткові ресурси для забезпечення ефективності програм.

5. Питання захисту прав ветеранів та їх сімей: через оцінку правових аспектів системи підтримки ветеранів у цих країнах що допоможе визначити, які юридичні інструменти є найбільш ефективними для захисту прав ветеранів та їхніх родин в Україні.

6. Оцінку психологічної підтримки: в цьому напрямі особливу увагу слід приділити аспектам психологічної реабілітації, які в США та Канаді які є невід'ємною частиною реінтеграційних програм. Це допоможе забезпечити комплексний підхід задля відновлення фізичного та психічного здоров'я ветеранів.

Проведення такого дослідження дозволить створити ефективну, комплексну і гнучку систему державної підтримки для ветеранів війни в Україні, орієнтуючи її на найкращі міжнародні практики, що, в свою чергу, сприятиме успішній реінтеграції ветеранів у суспільство та на ринок праці.

2.2. Аналіз державної політики США та Канади у сфері соціальної підтримки ветеранів війни

У США функціонує надпотужна програма «Veteran Reintegration», «яка спрямована на підтримку ветеранів війни у їхньому процесі адаптації до громадянського життя після повернення з військової служби. Ця програма надає різноманітні послуги та ресурси для полегшення переходу військових зі служби до цивільного життя, а також для забезпечення їхнього успішного інтегрування в суспільство та ринок праці» [67].

Американська програма соціальної підтримки ветеранів вирізняється чіткою вертикальною структурою, яка охоплює шість ключових етапів, що забезпечують поступовий та комплексний процес повернення військовослужбовців до цивільного життя. Державна підтримка в США зосереджується на довготривалій адаптації ветеранів, інтеграції їх у суспільство та сприянні щодо розвитку соціального добробуту. Розкриємо основні напрямки та приклади заходів у межах цієї програми:

- Підготовка до звільнення зі служби. Цей напрямок починає реалізуватись на етапі завершення служби, коли військовослужбовці починають проходити підготовчі курси, що спрямовані на розвиток навичок для цивільного життя, зокрема навичок пошуку роботи, складання резюме та інтерв'ю, а також курси з управління у сфері фінансів. Програма яка має назву Transition Assistance Program (ТАР) передбачає підготовку до звільнення зі служби, забезпечує військових основними інструментами для плавного переходу до життя у цивільних умовах.

- Освіта та професійна підготовка. Позиціонується як один із головних напрямків — програм освіти, такі як GI Bill, що покривають витрати на навчання у коледжах і університетах, а також сприяють професійній перепідготовці. Ветерани можуть отримати повну або часткову оплату навчання та додаткову фінансову підтримку під час

навчання.

- Медична підтримка та психологічна реабілітація. Цей напрям реалізується під патронатом Міністерства у справах ветеранів США (VA) яке забезпечує ветеранів доступом до медичних закладів та психологічної підтримки. Програма VA Mental Health Services, яка включає лікування від ПТСР, терапію та групи підтримки, спрямована на психічне та ментальне здоров'я ветеранів та їхню емоційну адаптацію після служби.

- Працевлаштування та підтримка підприємництва. Реалізується через державні програми що допомагають ветеранам з пошуком роботи, а також надають підтримку у розвитку власного бізнесу. Центри зайнятості для ветеранів та програми малого бізнесу пропонують менторську підтримку, навчання та гранти для ветеранів, які хочуть відкрити власний бізнес або знайти нову професію.

- Житлові програми та соціальна підтримка. Цим напрямком опікуються програми, такі як VA Home Loan, вони надають ветеранам доступ на придбання житла на вигідних умовах. Це також включає забезпечення житлом для ветеранів з інвалідністю чи для тих, хто потребує спеціальних умов, а також програми підтримки для ветеранів позбавлених домівки.

- Підтримка родин ветеранів. У США особливу увагу приділяють підтримці членів сімей ветеранів, пропонуючи психологічну допомогу, програми навчання та фінансову підтримку для подружжя та дітей. Сім'ї ветеранів можуть скористатися спеціалізованими медичними та освітніми програмами, що полегшують їм процес адаптації.

Така комплексна модель програми реінтеграції ветеранів у США демонструє скоординованість між різними державними установами та забезпечує багатоетапну підтримку, яка дозволяє ветеранам успішно інтегруватися у мирне життя країни.

Також у загальному доступі для ветеранів наявна Програма «Veterans Health Administration» (VHA) вона є одним із найважливіших

елементів державної підтримки для ветеранів у США. ВНА забезпечує широкий спектр медичних послуг, охоплюючи лікування як фізичних, так і психологічних травм. Завдяки розгалуженій мережі військових лікарень і клінік, ця програма надає ветеранам доступ до високоякісної медичної допомоги.

В процесі військової служби мають можливість скористатися програмою TRICARE, «яка забезпечує повний спектр медичного обслуговування, включаючи профілактичний догляд, діагностику та лікування захворювань і травм. Ця програма охоплює широкий спектр медичних послуг, таких як госпіталізація, амбулаторний прийом, виписування ліків, підтримка психічного здоров'я та стоматологічні послуги» [71].

Підтримка психологічного благополуччя ветеранів є ключовим компонентом програм соціальної підтримки, таких як «Veteran Reintegration», що охоплює широкий спектр заходів для психологічної та соціальної адаптації ветеранів війни. Одним із яскравих прикладів є програма «Make the Connection», яка створила онлайн-спільноту, де ветерани можуть ділитися своїми історіями, надавати та отримувати емоційну підтримку. Програма включає індивідуальні консультації та групові сесії, спрямовані на зменшення почуття ізоляції серед ветеранів, а також на допомогу у подоланні стресу та інших наслідків спричинених війною.

Також у США розвивається програма підтримки ветеранського бізнесу. Пропозиція фінансової допомоги та сприятливих умов для заснування підприємств, розроблена ще у 1980–90-х роках, отримала значну підтримку. Високу оцінку та гарні відгуки має серед ветеранів створення Управління ветеранського бізнесу «(Office of Veterans Business Development)» та мережі локальних центрів, які надають консультації, навчання та менторську підтримку ветеранам-підприємцям.

Завдяки таким ініціативам ветерани отримують можливість

реалізувати свій потенціал у підприємстві, що сприяє не лише їх економічній незалежності, але й інтеграції у суспільство. Подібні програми демонструють ефективність комплексного підходу до реінтеграції ветеранів, враховуючи як їхні особисті потреби, так і економічний внесок у державу.

Також заслуговує на увагу Програма «Boots to Business» є частиною державної ініціативи з підтримки ветеранів, які бажають розпочати власну підприємницьку діяльність. Вона пропонує ветеранам навчання, яке охоплює основи створення та управління бізнесом, а також надає консультування і підтримку на кожному етапі цього процесу. Учасники проходять серію курсів з підприємництва, де здобувають навички з фінансового планування, маркетингу, управління бізнесом та аналізу ринку.

Крім теоретичної підготовки, програма надає ветеранам доступ до широкої мережі підтримки, яка включає партнерські організації, менторів, а також можливості для отримання фінансових ресурсів та грантів. Завдяки цьому ветерани отримують не лише знання, але й ресурси, необхідні для подолання перешкод на шляху до підприємництва. «Boots to Business» є яскравим прикладом успішного підходу, що сприяє створенню ветеранських підприємств, підтримуючи ветеранів у досягненні економічної незалежності та розвитку їх бізнес-ініціатив.

«У контексті забезпечення можливостей працевлаштування громадян, Департамент праці (The Department of Labor) виконує критичну роль. Це управління має на меті адміністрування федерального трудового законодавства, яке спрямоване на захист прав працівників та гарантування їхніх справедливих, безпечних та здорових умов праці. Це охоплює встановлення мінімальної заробітної плати, виплату компенсації за понаднормові години, боротьбу з дискримінацією у сфері працевлаштування та надання соціального страхування в разі безробіття» [71].

Служба працевлаштування та навчання ветеранів війни (VETS) під керівництвом Департаменту праці США надає американським ветеранам та військовослужбовцям, які повертаються до цивільного життя, підтримку в забезпеченні гідного працевлаштування. Метою VETS є допомогти ветеранам підготуватися до кар'єри в цивільному секторі, забезпечуючи їх необхідними ресурсами, навичками, а також захистом прав на працевлаштування.

Серед ключових ініціатив служби – Програма державних грантів «Робочі місця для ветеранів» (Jobs for Veterans State Grants Program), яка передбачає надання фінансової підтримки державним агентствам для сприяння працевлаштуванню ветеранів у різних штатах. За допомогою цієї програми створюються спеціалізовані можливості для ветеранів, що знижує рівень конкуренції на ринку праці для них та сприяє розвитку стабільної кар'єри.

Крім фінансування, VETS також надає освітні послуги через ресурси, консультації з питань кар'єри, підготовку до працевлаштування, а також допомогу в оформленні документів, що робить процес переходу до цивільного життя більш зручним та ефективним для ветеранів війни. Також «Департамент праці має Консультативний комітет з питань працевлаштування, навчання та взаємодії ветеранів з роботодавцями. Цей комітет призначений для оцінки потреб ветеранів війни у працевлаштуванні та навчанні, а також їхньої інтеграції в робоче середовище. Він також сприяє перевірці того, наскільки програми та заходи Департаменту праці відповідають цим потребам та надає рекомендації з метою поліпшення навчальних програм з питань працевлаштування для ветеранів» [71].

Окрім різних частин програми «Veteran Reintegration» [67], «вона є дуже цифровізованою та зручною для ветеранів війни та їхніх сімей. Для цього Міністерство у справах ветеранів створило 38 застосунків вузького напрямлення, в яких можливо отримати всі послуги, вказані у програмі,

отримати он-лайн консультації з будь-якого питання за вказаною тематикою» [67].

Міністерство у справах ветеранів США створило на офіційному сайті спеціальний розділ під назвою «Veteran's Welcome Kit», «в якому є всі потрібні шаблони документів, покрокова допомога для будь-якого військовослужбовця, залежно від його потреб, наприклад, коли прийде час дитині йти до школи, влаштовуватися на роботу, купувати будинок, отримувати медичне обслуговування, виходити на пенсію або планувати своє лікування з віком» [67].

Одже державна політика у сфері соціальної підтримки ветеранів в Канаді теж вирізняється комплексним підходом до підтримки їхньої психологічної адаптації при поверненні до цивільного життя. Канадські програми і зокрема програма «Veteran Reintegration» спрямовані на задоволення широкого спектру потреб ветеранів, охоплюючи психологічну допомогу, програми навчання, соціальну підтримку та інші ресурси, що сприяють успішній реінтеграції.

Однією з програм, яка має впливову роль у цьому процесі, є «Canada's Veterans Transition Network» [52]. Ця програма «надає ветеранам індивідуальні консультації та групові сесії з метою підвищення рівня самосвідомості та здоров'я» [52].

Індивідуальні консультації та групові сесії є ключовими компонентами програм соціальної підтримки ветеранів, спрямованих на їх психологічну та соціальну адаптацію після завершення військової служби. Індивідуальні консультації мають на меті надати персоналізовану підтримку, що враховує унікальні потреби та обставини ветерана. Серед переваг такого формату варто зазначити можливість обговорення особистих труднощів та почуттів у конфіденційному середовищі, а також робота з кваліфікованими фахівцями (психологами, соціальними працівниками), які допомагають у формуванні позитивного мислення та вирішенні психологічних проблем.

На противагу індивідуальним консультаціям проводяться групові сесії, мета останніх створити підтримуюче середовище для соціальної інтеграції та психологічної адаптації. Серед переваг цього формату є спілкування з іншими ветеранами, які отримали схожий досвід. Серед позитивних моментів варто зазначити підвищення самосвідомості через взаємодію в групі, розвиток стратегій управління стресом, формування нових міжособистісних зв'язків, а також обмін досвідом та взаємна підтримка, що сприяють зменшенню відчуття ізоляції.

Завдяки цим заходам ветерани отримують можливість не лише подолати особисті труднощі, а й побудувати стійкі соціальні зв'язки та досягати гармонії в нових життєвих умовах.

Програми, спрямовані на забезпечення здоров'я, самопідтримки та психологічного благополуччя ветеранів, є важливим аспектом успішної реінтеграції військових після служби. У Канаді, поряд із програмою «Canada's Veterans Transition Network» (VTN), існує низка інших ініціатив, які забезпечують всебічну підтримку ветеранів.

Особливості програми «Canada's Veterans Transition Network» полягають у забезпеченні практичних методик для зниження стресу, покращення емоційного стану та боротьби з посттравматичним стресовим розладом (ПТСР). Використання групової терапії для створення безпечного середовища, де ветерани можуть поділитися своїми переживаннями.

Таким чином реалізація програми «Canada's Veterans Transition Network» VTN слугує прикладом того, як цільові програми можуть надавати не лише психологічну, а й соціальну підтримку ветеранам. Такий підхід полегшує переорієнтацію на нове життя, сприяє відновленню особистісної рівноваги та інтеграції ветеранів у суспільство.

Програма підкреслює важливість поєднання професійної підтримки та інклюзивного підходу, що забезпечує успішну адаптацію та повернення до активного життя.

«Veterans Affairs Canada» [51] є важливою програмою, скерованою на реалізацію різноманітних послуг та підтримку ветеранів у Канаді. «Ця програма має різні складові, які включають медичну допомогу, компенсацію, пенсійні виплати та підтримку у відшкодуванні за травми чи захворювання, отримані під час військової служби рис. 2.8.» [51].

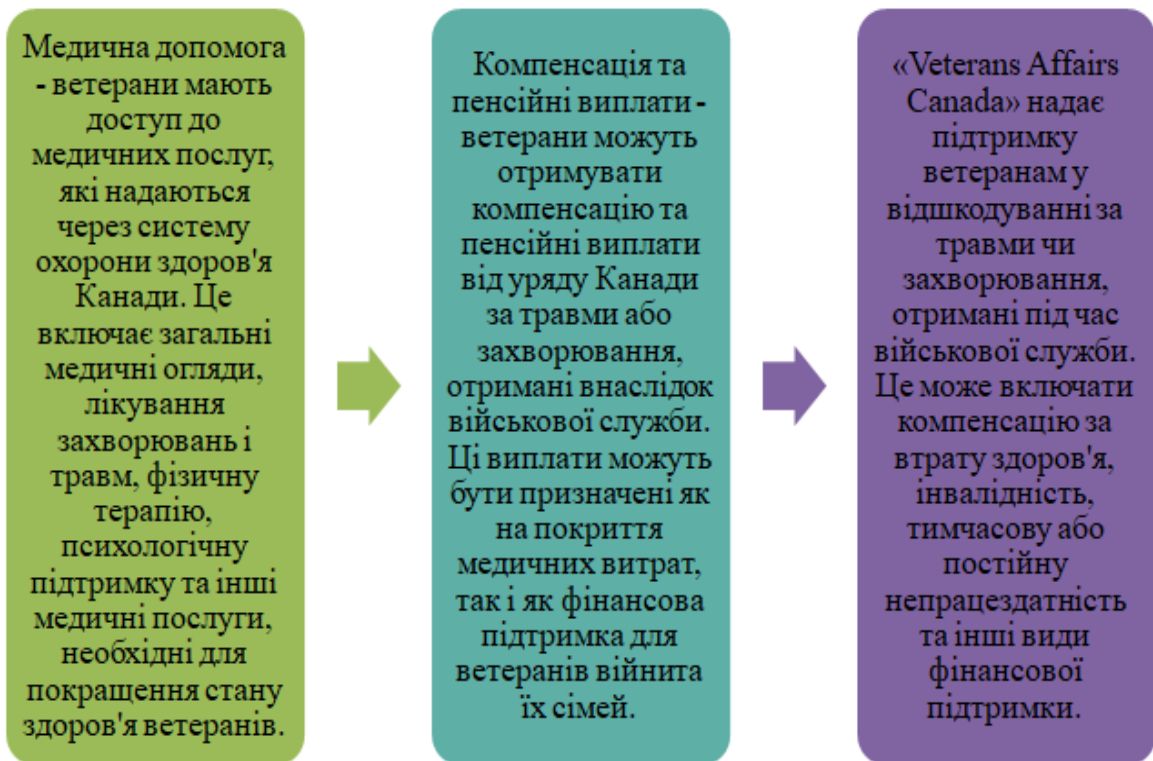

Рис. 2.8. Основні компоненти програми «Veterans Affairs Canada»

Програма «Veterans Affairs Canada» пропонує багаторівневу систему підтримки ветеранів війни, орієнтовану на індивідуальні потреби кожного учасника. Ця система забезпечує цілісний підхід до реінтеграції, сприяючи адаптації ветеранів до цивільного життя та створенню стабільного середовища для них і їхніх родин. Програма охоплює наступні рівні реінтеграції: медична допомога, фінансова підтримка, реабілітація, професійна перепідготовка, психологічна підтримка, сімейна підтримка тощо. Таким чином «Veterans Affairs Canada» демонструє, що комплексний підхід до реінтеграції є ефективним способом забезпечення здорового та стабільного життя ветеранів.

Ще одною важливою програмою є «The Canadian Armed Forces

Transition Group» вона по-суті є ініціативою, скерованою на підтримку ветеранів війни Канади під час адаптації та переходу зі служби у лавах збройних силах до цивільного життя. «Ця програма була ініційована урядом Канади, зокрема Міністерством оборони та Міністерством ветеранів» [53].

Програма CFTG (Career Transition for Veterans Program), розроблена в Канаді, та спрямована на підтримку ветеранів війни у процесі переходу від військової служби до цивільного життя. Вона охоплює широкий спектр послуг і ресурсів, щоб забезпечити стабільність, професійне зростання та соціальну інтеграцію ветеранів після завершення їхньої військової кар'єри.

Ініціатива CFTG є важливою складовою державної політики Канади, спрямованої на забезпечення добробуту ветеранів війни. Завдяки комплексному підходу та орієнтації на індивідуальні потреби, CFTG: сприяє професійній та соціальній реінтеграції ветеранів, допомагає мінімізувати стрес від переходу до цивільного життя, підвищує якість життя ветеранів та їхніх родин.

В цілому можемо відзначити що програма є прикладом ефективного підходу до підтримки ветеранів, що має на меті створення рівних можливостей для їхньої адаптації в громаді та на ринку праці.

Отже програми соціальної підтримки ветеранів війни в Канаді демонструють високий рівень організації та ефективності завдяки системному підходу, активній участі уряду та індивідуальній орієнтації на потреби кожного ветерана. Такі програми відображають глибоку повагу до ветеранів і визнають їхню важливу роль у суспільстві.

Канадські програми соціальної підтримки вигідно вирізняються серед аналогів у інших країнах завдяки акценту на балансі між соціальною підтримкою та економічною самостійністю ветеранів. Така особливість програм проявляється через активне залучення ветеранів до процесу прийняття рішень, відкритий діалог між державою, громадами та ветеранами, а також гнучкість і адаптивність програм під потреби

конкретного часу та контингенту.

Канадська модель соціальної підтримки ветеранів є взірцем успішної державної політики у цій сфері. Вона демонструє, як через індивідуалізований підхід, активну участь уряду та інтеграцію різних сфер підтримки можна досягти повноцінної соціальної адаптації ветеранів війни. Ця модель може бути адаптована іншими країнами для підвищення ефективності їхніх програм підтримки ветеранів.

Висновки до Розділу 2

Проведений аналіз процесу соціальної підтримки ветеранів війни в Україні, США та Канаді виявляє суттєві відмінності в підходах до підтримки ветеранів, що зумовлено рівнем розвитку державних інститутів, ресурсів та пріоритетів державної політики.

Виявлено як переваги так і недоліки програм соціальної підтримки військовослужбовців у кожній з досліджуваних країн.

Український досвід має значні переваги у сфері законодавчого регулювання, зокрема ухвалено низку законів, які передбачають медичну, психологічну та соціальну допомогу ветеранам. Реалізується ряд освітніх ініціатив як то надання стипендій та можливостей перекваліфікації для ветеранів, а також громадських ініціатив де значна кількість волонтерських організацій сприяє реабілітації та адаптації ветеранів. Поряд із перевагами варто зазначити і низку недоліків що виражаються у надмірній бюрократії під час отримання пільг і послуг, недостатнє фінансування та брак фахівців для якісного надання послуг. Негативний вплив корупційних факторів під час розподілу ресурсів та допомоги, наявність низького рівня інтеграції між різними програмами та установами в процесі здійснення соціальної підтримки ветеранів.

Аналізуючи досвід США можемо констатувати про наявність низки

переваг яка вирізняється комплексною системою підтримки що реалізується до прикладу через програми «Veteran Reintegration» яка включає медичну допомогу, професійну підготовку, фінансову підтримку та соціальні послуги ,більшість таких програм мають цільове спрямування: «Boots to Business» та «Jobs for Veterans State Grants», які сприяють підприємництву та працевлаштуванню ветеранів. Розвинена також інституційна підтримка яка виражається у функціонуванні Міністерства у справах ветеранів та VETS. Наявна мережа комунікаційних зв'язків через інтеграцію цифрових платформ для комунікації з ветеранами, за допомогою «Veteran's Welcome Kit».

Також виявлено певні недоліки це зокрема велика кількість програм що ускладнює процедуру вибору та розуміння власних потреб ветеранам, та питання адаптації які пролягають у психологічній площині та спричиняють певні труднощі у процесі переходу до цивільного життя.

Розглянуто також досвід Канади який має переваги у сфері запровадження низки різних програм «Canada's Veterans Transition Network» та ініціативи «Veterans Affairs Canada», що мають індивідуальний підхід та адаптовані до потреб кожного ветерана. Варто також відзначити напрям який присвячений психологічній реабілітації який полягає у адаптації ветеранів до цивільного життя через групові сесії та консультивання. Розвинена інтеграція послуг через координацію між міністерствами та відомствами що забезпечує безперервність підтримки. Підтримці ветеранів також сприяє довгострокова перспектива у питаннях забезпечення стабільності та можливостей перекваліфікації ветеранів. До недоліків можемо віднести обмежений доступ у віддалених регіонах до програм, високий рівень фінансових витрат на реалізацію програм що стає тягарем для державного бюджету.

Отже Україна, попри зусилля та прогрес, потребує розробки інтегрованої системи підтримки ветеранів, схожої до моделей США чи Канади. Для цього на нашу думку варто посилити фінансування та

збільшити прозорість програм, удосконалити координацію між державними установами, сприяти активізації процесів цифровізації для спрощення доступу до послуг ветеранів, запровадити індивідуалізований підхід орієнтуючись на найкращі практики США та Канади. Цей досвід може стати важливим кроком у побудові ефективної державної системи соціальної підтримки ветеранів війни.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ ЯК МЕХАНІЗМУ СОЦІАЛЬНОГО ДОБРОБУТУ

3.1. Концепція держави соціального добробуту: можливості відновлення України крізь призму ідеї держави соціального добробуту

Війна, що почалася 24 лютого 2022 року, стала серйозним випробуванням для України, спричинивши масштабні руйнування інфраструктури, економіки та соціальної структури. Конфлікт також посилив існуючі проблеми і створив нові, серед яких значна кількість внутрішньо переміщених осіб (ВПО) та вимушених переселенців інтеграція ВПО у громади, забезпечення їхнього доступу до житла, роботи, освіти та медицини. Ці виклики ставлять перед Україною складне завдання – відновлення країни на всіх рівнях.

Головними викликами у питаннях відновлення є велика кількість зруйнованих міст та населених пунктів, зокрема житлових будівель, адміністративних споруд, шкіл, лікарень та інших об'єктів критичної інфраструктури. Такий стан справ викликає потребу у відбудові не лише фізичних об'єктів, але й відновленні соціального та культурного середовища. Воєнні дії спричинили також економічні наслідки серед них падіння ВВП через руйнування підприємств, зменшення експорту та втрату частини промисловості тощо.

Ідея держави соціального добробуту, побудована на принципах соціальної справедливості, рівності та забезпечення загального добробуту, може стати ефективною моделлю для відновлення України після війни. Реалізація цієї концепції здатна забезпечити збалансований розвиток

країни та покращити якість життя громадян.

Запровадження моделі держави соціального добробуту в Україні може стати ключовим кроком у відновленні країни після війни. Ця концепція допоможе створити умови для соціальної справедливості, забезпечити рівні можливості для всіх громадян і зміцнити соціальну єдність. Завдяки поєднанню державної ініціативи, громадської активності та міжнародної підтримки, Україна зможе не лише подолати наслідки війни, а й створити основу для сталого розвитку в майбутньому.

В цьому контексті вважаємо за доречне розглянути історичну складову поняття та моделі соціального добробуту, яке стало однією з визначальних моделей соціально-економічного ладу у ХХ столітті. «Протягом минулого століття ця модель зазнала значних змін та отримала широке поширення, переживши різноманітні перетворення, від становлення та розвитку до кризи парадигми та посткризового розвитку» [24].

Сьогодні модель «держави загального добробуту» перебуває в центрі уваги як політиків, так і науковців. Розмаїття публікацій та досліджень свідчить про широкий спектр думок щодо майбутнього цієї моделі. Вони варіюються від необхідності суттєвого перегляду економічних основ до підтвердження її незамінної ролі у забезпеченні соціальної стабільності.

Майбутнє моделі «держави загального добробуту» залежить від її здатності адаптуватися до сучасних викликів, зберігаючи при цьому основні принципи соціальної справедливості. Її модернізація може включати нові економічні підходи, технологічні рішення та гнучкі форми соціального захисту. Незважаючи на виклики, модель залишається важливим інструментом забезпечення добробуту громадян і соціальної стабільності в умовах глобальних змін.

Науковці вказують на фактори, які спричинили «втрату популярності» моделі «держави загального добробуту», серед них

«глобалізація, демографічні та соціальні зміни, економічні виклики забезпечення соціальних гарантій, моральний ризик та інституційні зміни у суспільстві» [15]. Ці фактори стали спонукальними в контексті потреби перегляду основних принципів моделі та критичного аналізу її компонент.

Таким чином, «криза держави загального добробуту, яка відбувалася у 1980–2000 роках, викликала потребу в перегляді основних принципів моделі та уточненні критичних аспектів її функціонування» [33].

Погоджуємось що концепція соціального добробуту залишається актуальною, а її ефективність значною мірою залежить від фахової реалізації соціальних механізмів та взаємодії з ринковими процесами.

Концепція соціального добробуту не лише не втрачає актуальності, а й залишається важливим інструментом для забезпечення соціальної стабільності та економічного зростання. Досвід країн Скандинавії демонструє, що ефективна соціальна політика є не альтернативою, а доповненням до ринкової економіки. Розвиток моделі потребує модернізації та гнучкості, однак її базові принципи продовжують відігравати ключову роль у забезпеченні добробуту громадян та розвитку держави.

Це є свідченням того, що «добре функціонуюча «держави загального добробуту» може сприяти функціонуванню ринку. Отже, дослідники вважають, що не сама концепція «держави загального добробуту» вже вичерпала себе, а її конкретна історична форма» [15].

В сучасних умовах значущість соціальної згуртованості в моделі держави загального добробуту є надзвичайно актуальною, особливо в контексті ситуації що склалась в Україні, яка стикається із викликами повоєнного відновлення. Соціальна згуртованість, як базовий елемент цієї моделі, може стати ключовим фактором у подоланні суспільних наслідків конфлікту та створенні міцного фундаменту для сталого розвитку. Цьому має сприяти трансформація моделі держави загального добробуту. Перехід

від традиційних інструментів соціальної підтримки до програм, які стимулюють активну участь громадян у суспільному та економічному житті.

Соціальна згуртованість у рамках держави загального добробуту є не лише метою, але й інструментом відновлення України після війни. Інвестиції в людський капітал, забезпечення соціальної справедливості та доступності базових послуг формують стабільність, яка є ключовою для довгострокового розвитку. Трансформація цієї моделі повинна зосереджуватись на адаптації до нових умов та потреб суспільства, зокрема з урахуванням досвіду країн, які успішно реалізували цю концепцію.

Забезпечення базових потреб і створення сприятливого соціального середовища не лише сприяють соціальній згуртованості, а й закладають основу для довгострокової стабільності та розвитку.

Колективна підтримка та взаємодія між громадянами дозволяють не лише подолати наслідки війни, але й закласти міцний фундамент для сталого соціально-економічного розвитку. Створення дієвих механізмів та довіри між громадянами є ключовими кроками до відбудови України як сучасної, демократичної держави.

Держава соціального добробуту може виступати каталізатором економічного розвитку України. Інвестиції в освіту, медицину та інфраструктуру мають мультиплікативний ефект, створюючи сприятливі умови для підвищення продуктивності праці, зростання інноваційного потенціалу та поліпшення якості життя громадян. Це не лише закладає фундамент для сталого економічного розвитку, але й забезпечує соціальну стабільність, залучення іноземних інвестицій які необхідні для успішної післявоєнної відбудови України у різних сферах життєдіяльності.

Реалізація політики соціального добробуту дозволяє Україні вирішити проблему соціальної нерівності та створити сприятливі умови для розвитку кожного громадянина. Залучення міжнародного досвіду та ресурсів може стати потужним інструментом у відбудові країни та

досягненні її соціально-економічних цілей. Налагодження дієвого партнерства із країнами, які мають досвід у реалізації моделі соціального добробуту, дозволить Україні уникнути типових помилок і прискорити впровадження реформ.

Концепція держави соціального добробуту має високу міжнародну цінність, що може стати основою для отримання допомоги від міжнародних організацій, таких як ООН, ЄС та МВФ. Надання гуманітарної, технічної та фінансової допомоги у рамках міжнародної співпраці дозволить зміцнити інфраструктуру соціального захисту. Ця модель також допоможе Україні інтегруватися у світову спільноту, зміцнюючи позиції як держави, орієнтованої на добробут і рівність своїх громадян.

Реалізація концепції держави соціального добробуту має потенціал не лише для економічного відновлення, але й для відновлення соціальної стабільності та згуртованості українського суспільства. Забезпечення доступу до основних потреб дозволяє не тільки зменшити соціальні ризики та нерівність, але й створити сприятливі умови для розвитку особистості. Особливо цінним є те, що така модель підтримує найбільш уразливі категорії громадян, що допомагає забезпечити справедливість та рівність для всіх верств населення.

Крім того, ефективна система соціальної підтримки, яка включатиме не лише медичну допомогу, освіту, житло, але й спеціальні програми підтримки ветеранів, інвалідів, молоді та літніх людей, сприятиме формуванню більш інклюзивного та згуртованого суспільства. Створення таких умов для соціальної мобільності та самореалізації кожної людини може стати важливим етапом на шляху до стабільного економічного розвитку та миру в країні.

Важливим аспектом є й те, що розвиток соціальних програм та політики підтримки допоможе зменшити соціальну напругу, що виникає внаслідок важких економічних та соціальних умов, пов'язаних із

наслідками війни. Це дозволить повернути громадянам віру в стабільність і майбутнє країни, підтримуючи загальну згуртованість.

Дослідники С. Слухай і Т. Борщенко у своїй публікації досліджують вплив соціального добробуту на рівень соціальної нерівності в країнах Європи. Вони зазначають, що «відповідна система соціального захисту може значно знизити рівень нерівності в суспільстві та сприяти його стабільності» [36].

Зазначені автори аналізуючи вплив систем соціальної підтримки на суспільство, підкреслюють, що ключовою перевагою розвинених та інклюзивних систем є їх здатність зменшувати соціальну нерівність та зміцнювати суспільну стабільність. Основними компонентами ефективної системи соціальної підтримки є освіта. Забезпечення доступу до якісної освіти сприяє розвитку людського капіталу, розширює можливості для професійної реалізації та зменшує розрив між соціальними групами. Охорона здоров'я оскільки універсальний доступ до якісних медичних послуг є важливим чинником для зниження медичної нерівності. Це забезпечує вразливим групам населення можливість отримувати належну медичну допомогу, сприяючи покращенню загального рівня здоров'я та працездатності.

Країни з більш розвиненими системами соціальної підтримки демонструють значний прогрес у формуванні соціально справедливого суспільства. Воно краще пристосовано до зменшення соціальних ризиків, що забезпечує стійкість економіки та покращує якість життя населення. Україна, інтегруючи найкращі практики, може досягти подібних результатів, адаптувавши систему соціального захисту до своїх реалій та викликів.

А також «важливим фактором є підтримка вразливих груп – цільові програми для підтримки осіб з обмеженими можливостями, ветеранів, літніх людей і маргіналізованих груп, що допомагають їм інтегруватися в суспільство та мати доступ до робочих місць і соціальних послуг» [51].

На нашу думку зміцнення соціальної підтримки може стати важливим фактором у відновленні країни після воєнного конфлікту. Підтримуємо тезу про те що, ефективна система соціальної підтримки не лише сприяє справедливості та соціальній солідарності, але й має суттєвий вплив на політичну та економічну стабільність. Соціальна стабільність, в свою чергу, є передумовою для зменшення соціальних конфліктів, що дозволяє країні стабільно розвиватися в умовах внутрішньої та зовнішньої напруженості.

Одже ідея держави соціального добробуту може стати одним з головних факторів для відновлення України після війни. Забезпечення стабільності, справедливості та рівних можливостей для громадян є важливими складовими, які допоможуть не лише відновити країну, а й зробити її більш конкурентноспроможною на міжнародній арені.

Важливим є питання відновлення після збройного конфлікту що вимагає комплексного підходу до подолання глибоких соціально-економічних розривів, що виникли внаслідок руйнування інфраструктури та соціальних взаємовідносин. Важливими аспектами, які варто враховувати для ефективного відновлення та забезпечення гідних умов життя громадян це забезпечення доступу до базових потреб для різних категорій громадян, таких як ветерани, люди з обмеженими можливостями, молодь та літні люди. Актуальним лишається проблема соціального захисту уразливих груп особливо в контексті медичного обслуговування. Потрібно забезпечити рівний доступ до якісної медичної допомоги, що допоможе зменшити рівень медичної нерівності та підтримати здоров'я населення. Наряду з медициною актуальною є в питання освіти та професійна підготовка яка має передбачати створення можливостей для доступу до освіти та професійної перепідготовки для молоді та дорослих, що дозволить підвищити кваліфікацію населення та в цілому знизити рівень безробіття.

Таким чином, створення ефективної системи соціальної підтримки є

необхідною для відновлення країни, оскільки це допоможе не лише покращити умови життя громадян, а й зміцнити соціальну стабільність та сприяти економічному розвитку.

Реалізація ідеї «держави соціального добробуту» в Україні є важливим кроком у відновленні країни після збройного конфлікту, оскільки вона передбачає не лише забезпечення гідних умов життя, а й створення рівних можливостей для всіх громадян. Це сприяє зміцненню соціальної справедливості та зменшенню нерівності в суспільстві.

Таким чином, реалізація концепції соціального добробуту в Україні є важливим інструментом у відновленні країни. Вона сприятиме створенню справедливих умов для розвитку всіх громадян, формуванню демократичного суспільства та зміцненню стабільності в умовах післявоєнного відновлення.

3.2. Роль ветеранів війни у побудові держави соціального добробуту як важливого елемента соціальної підтримки

Роль ветеранів війни у побудові держави соціального добробуту в контексті відновлення та розвитку України після збройного конфлікту є надзвичайно багатогранною і заслуговує на детальне вивчення. Аналізуючи їхній внесок у соціальні, економічні та політичні виміри, можна виділити важливі на нашу думку аспекти. Соціальний аспект передбачає що ветерани війни, маючи унікальний досвід подолання труднощів і роботи в складних умовах, можуть стати важливими наставниками «менторами» та лідерами у своїх громадах. Їхня участь у житті громад сприятиме згуртуванню суспільства навколо спільних цінностей, таких як взаємопідтримка, солідарність і патріотизм. Також досвід ветеранів може бути використаний для соціальної адаптації внутрішньо переміщених осіб, біженців, людей з інвалідністю та інших

вразливих верств. Ветерани можуть виступати як модель для наслідування, демонструючи, як можна подолати труднощі, і сприяти створенню нового суспільства в умовах війни. Для реалізації цих важливих аспектів потрібно розробити програми соціальної інтеграції ветеранів, включаючи освітні ініціативи, консультації та психологічну підтримку. Системно залучати ветеранів до громадських проєктів і ініціатив, спрямованих на допомогу тим верствам населення які потребують такої допомоги. Доречним також вбачається інтеграція ветеранів у політичне життя через освітні курси, тренінги з лідерства та залучення до розробки стратегій розвитку, що сприятиме не лише входження ветеранів у мирне життя, а й створенню основи для соціально орієнтованої та стійкої держави, здатної подолати наслідки війни та рухатися до процвітання.

Як свідчить опитування рис. 3.1. головними перепонами у реалізації вищезазначених ініціатив є низька поінформованість серед ветеранів 67,79% опитаних, це зокрема наявність активних програм у сфері навчання та перепідготовки ветеранів після повернення з війни.

Рис. 3.1. Ступінь поінформованості ветеранів про наявність активних програм навчання та перепідготовки. [45]

Погоджуємось що категорія «ветеран війни» може стати ключовим

фактором у відновленні України після збройного конфлікту, оскільки їхні унікальні навички та досвід мають значний потенціал для впливу на соціальну, економічну та кризову стійкість суспільства. Акцентовуємо увагу на формуванні резилієнтності у місцевих спільнотах завдяки здатності до адаптації, організації та ефективного реагування на виклики, ветерани можуть допомогти місцевим громадам зміцнити стійкість до криз, таких як стихійні лиха, епідемії чи техногенні катастрофи. Також активно залучати та використовувати лідерські навички ветеранів для координації допомоги та мобілізації ресурсів у надзвичайних ситуаціях. В подальшому доречним буде активізація процесу поширення досвіду кризового управління та сприяння створенню громадських структур підтримки та швидкого реагування. Системна підтримка інновацій що продукується ветеранами. Це безумовно унікальний досвід і нетрадиційне мислення, яке ветерани розвивають під час служби, може бути застосовано у впровадженні нових ідей в економіці.

Отже, ветерани війни є важливим ресурсом для післявоєнного відновлення України. Їхній внесок у стійкість громад, економічний розвиток та соціальну інтеграцію може суттєво прискорити відбудову країни та створити основи для її стабільного розвитку.

Практичний досвід, отриманий ветеранами під час військової служби, відкриває значні можливості для адаптації їхніх навичок у цивільному житті. Завдяки знанням у сферах керування, логістики та технічного обслуговування, ветерани можуть суттєво посилити різні сегменти економіки України, особливо у період післявоєнного відновлення.

Мусимо констатувати що ветерани володіють досвідом, який є незамінним для ефективного управління ресурсами, стратегічного планування та розв'язання проблем у кризових ситуаціях. Їхні знання можуть бути корисними в таких галузях, як інфраструктурний розвиток, транспорт, перша медична допомога, логістика, управління дронами

квадрокоптерами, документообіг та виробництво.

Рис. 3.2. Перелік навичок та професій що здобули ветерани під час військової служби. [45]

Як підтвердження вищезазначених думок наведемо на рис. 3.2. перелік навичок та професій що здобули ветерани під час військової служби: серед респондентів у відсотках розподілились наступним чином: «57,62% респондентів назвали опанування навичками виживання, 56,76% вказали навички надання першої домедичної допомоги, 39,21% — навички управління персоналом, 29,91% назвали навички комунікації, 26,85% — водіння та роботу з технікою, 26,37% — документообіг, 18,41% — психологію, 15,82% — управління квадрокоптерами/дронами, 15,72% — навички з логістики, 14,09% — роботу з комп'ютерами, 13,90% — управління системами зв'язку, 12,56% — навички з інженерії та

будівництва, 7,38% — кулінарію, а 4,03% вказали власні варіанти» [45].

Ветерани також мають значний потенціал для започаткування власних бізнесів завдяки лідерським навичкам і рішучості. Створення малого та середнього бізнесу ветеранами сприяє економічному відновленню, забезпечуючи робочі місця та стимулюючи регіональний розвиток. В цьому контексті держава має всіляко підтримувати ветеранські ініціативи, прикладом можуть бути програми, такі як «Є-Ветеран» та «Дія», які вже надають певну допомогу, але ми вважаємо що необхідно посилити їхню ефективність.

Вважаємо що саме завдяки підтримці та правильній організації програм для ветеранів, їхній внесок може стати важливим чинником у відновленні економіки України. Адже саме розширення політики підтримки, грамотна адвокація і співпраця держави, громадських організацій і міжнародних партнерів здатні не лише посилити роль ветеранів, але й сприяти загальному економічному та соціальному відродженню країни.

Вбачаємо доречним залучення ветеранів до проектів відновлення інфраструктури та економіки може стати вирішальним чинником у післявоєнному розвитку України. Їхній внесок є цінним не лише через професійний досвід і навички, а й через їхню готовність брати участь у національних відбудовчих ініціативах. Такі ініціативи мають бути різноплановими та всеохоплюючими. По-перше цінним є роль ветеранів у відновленні інфраструктури, що передбачає реконструкцію пошкоджених об'єктів, таких як дороги, мости, лікарні, школи та інші об'єкти критичної інфраструктури це з одного боку прискорює темпи відновлення, з іншого їхні навички керування, планування та логістики забезпечують високу ефективність виконання завдань. Така участь створює робочі місця для ветеранів і сприяє розвитку будівельної та суміжних галузей економіки особливо в умовах дефіциту робочої сили.

Логічним продовженням залучення ветеранів є процес створення

нових підприємств та їх економічна активність. Ветерани, започатковуючи власні підприємства, можуть створювати робочі місця для себе та інших громадян. Їхні підприємства можуть стати рушієм розвитку малих і середніх міст, особливо в постраждалих від війни регіонах. Варто наголосити що ветеранський бізнес може інтегруватися у відновлювальні проекти як субпідрядники, постачальники чи виконавці послуг.

В цілому інтеграція ветеранів у економіку сприяє зростанню продуктивного потенціалу країни через активне використання їхніх навичок та ресурсів.

Важливими є інструменти підтримки з боку держави. Державні програми, що сприяють залученню ветеранів до відновлення, можуть включати надання грантів, кредитів або податкових пільг для бізнесу, створеного ветеранами. Партнерства з міжнародними організаціями дозволяють залучити фінансування на проекти за участю ветеранів.

Активна інтеграція ветеранів у відновлення інфраструктури та розвиток економіки є критично важливою для України. Це не лише забезпечить швидке відновлення пошкоджених об'єктів і підвищить рівень економічної активності, але й сприятиме формуванню стійкого, згуртованого суспільства. Такий підхід забезпечить довготривалий соціально-економічний ефект і сприятиме сталому розвитку країни в умовах змін та викликів.

Активізація ролі ветеранів у багатьох сферах як зазначалось вище я надважливою стратегією держави це також вбачається актуальним у таких сферах: економіці та політиці що є стратегічно важливою для успішного відновлення України після війни. Їх участь забезпечує не лише соціальну реінтеграцію, але й сприяє побудові стійкої держави на принципах демократії, солідарності та процвітання. Соціальна та професійна реінтеграція передбачає забезпечення умов для працевлаштування ветеранів сприяє зменшенню рівня безробіття та соціальної ізоляції. Інвестиції у ветеранське підприємництво, такі як надання мікрокредитів,

грантів та освітніх програм, створюють можливості для їх економічного зростання. Варто також взяти до уваги участь ветеранів у відновленні пошкодженої інфраструктури що в цілому допомагає швидше відновити економічну активність у постраждалих регіонах що стимулює розвиток місцевих громад і сприяє економічному відновленню. Лідерські навички ветеранів також можна ефективно використовувати в управлінні проектами, логістиці, плануванні, що підвищує загальну ефективність економічної діяльності.

Магістральним напрямком у розвитку повоєнної держави є формування громадянського суспільства, маємо і тут відзначити роль ветеранів які стають впливовою частиною суспільства об'єднуючись у громадські організації та потенційно можуть лобіювати інтереси своїх груп та спільнот, що сприяє розвитку демократичних інститутів та зміцненню довіри між громадянами та державою.

Досліджуючи проблеми інтеграції ветеранів у економічне та політичне життя України має відзначити що це питання є ключовим елементом у побудові стабільного суспільства. Їхній унікальний досвід, навички та громадська активність здатні забезпечити не лише економічний розвиток, але й посилення демократичних інститутів, тим самим створюючи основу для сталого розвитку країни.

Ветерани війни, завдяки своїм унікальним лідерським навичкам і досвіду здобутих на військовій службі, а також навичкам стратегічного мислення, кризового управління та командної роботи роблять ветеранів цінними ресурсами для управлінських позицій як на місцевому, так і на національному рівнях можуть відігравати важливу роль у політичному та соціальному відновленні країни, сприяючи підвищенню якості публічного управління і формуванню ефективних демократичних інститутів. Їхня здатність ефективно організовувати процеси, приймати рішення в екстремальних умовах і забезпечувати виконання завдань може бути використана для реформування місцевого самоврядування та підвищення

його ефективності. Завдяки своїй відданості суспільним інтересам, ветерани мають потенціал стати лідерами, які впроваджуватимуть принципи прозорості, підзвітності та чесності.

Участь ветеранів у політиці може активізувати процеси демократизації, адже їхній досвід служіння державі сприяє підвищенню довіри до державних органів влади.

Включення ветеранів війни до політичних процесів є важливим кроком у побудові стійкої та демократичної держави. Ветерани, включені у владні структури, можуть гарантувати, що політичні дії враховують як стратегічні інтереси держави, так і потреби громадян. Ветерани, які знають ціну миру, безпеки та людського життя, здатні приймати зважені рішення, орієнтовані на добробут суспільства. Їхній досвід у кризових ситуаціях може стати базисом для більш ефективного управління державою.

Вважаємо що участь ветеранів у реалізації державного управління їхній авторитет серед населення, а також прозорість і прихильність до етичних принципів є символом відданості національним інтересам, що може сприяти відновленню довіри громадян до політичних інституцій, особливо в умовах постконфліктного суспільства. Власне завдяки участі ветеранів у процесах державотворення, демократичні процеси можуть бути зміцнені через більш активне впровадження принципів підзвітності та інклюзивності. Ветерани можуть виступати як о'єднавча сила, що стимулює діалог між різними соціальними та політичними групами, сприяючи консолідації суспільства.

Підтримуємо думку про те що участь ветеранів у соціальному, економічному та політичному житті допомагає їхній успішній адаптації до мирного життя, забезпечуючи їм можливість для самореалізації. Саме їхня залученість сприяє інтеграції суспільства, адже ветерани стають активними учасниками відновлення національного добробуту. Ветерани можуть сприяти розробці стратегій розвитку, заснованих на принципах соціальної згуртованості та економічної стабільності. Внесок ветеранів у політику

забезпечує не лише відновлення після війни, але й формування міцного фундаменту для сталого розвитку країни.

Одже бачимо що політична, економічна та соціальна участь ветеранів є ключовою для відновлення України після війни. Їхній досвід, лідерські якості та прагнення до справедливості можуть значно посилити демократичні інституції, стабільність та добробут держави. Залучення ветеранів у державні процеси — це не тільки шлях до їхньої інтеграції, але й до створення сильної, процвітаючої нації.

Одже ветерани війни можуть стати важливим ресурсом для соціального та економічного відновлення України. Досвід, дисципліна та лідерські якості що вони отримали можуть сприяти трансформаційним змінам у суспільстві, включаючи розвиток нових ідей, ініціатив, та проектів, які можуть підвищити якість життя громадян. Крім того, активна участь ветеранів у процесах прийняття рішень може допомогти забезпечити більш комплексний підхід до вирішення проблем країни. Це може включати в себе не лише відстоювання інтересів ветеранів, а й включення їх у глобальні суспільні дискусії та програми, які сприяють стабільності та економічному зростанню. Інтеграція ветеранів у суспільство може стати прикладом цивільної активності, де їхні цінності та досвід сприяють розвитку громадянського суспільства. Підтримка таких ініціатив може мати тривалий позитивний вплив на відновлення та процвітання України.

Висновки до Розділу 3

У даному розділі нами було розглянуто питання соціальної підтримки ветеранів війни як фактору забезпечення суспільного добробуту яке є дуже актуальним і важливим у світлі сучасних викликів України. Показано, що концепція держави соціального добробуту може стати

потужним інструментом у процесі поствоєнної відбудови та розвитку. Важливо підкреслити, що ветерани, як частина суспільства, здатні внести значний вклад у цю модель через активну участь у різних сферах - від економіки до соціальних ініціатив. В їхньому досвіді є цінні навички, які можуть бути використані для розвитку нових бізнес-ініціатив, програм соціальної адаптації, та навіть для управлінських позицій, що надасть змогу реалізувати їхній потенціал. Крім того, інвестиції у людський капітал, а також забезпечення рівного доступу до освіти та охорони здоров'я є ключовими для формування інклюзивного суспільства. Це не лише допоможе ветеранам адаптуватися, але й створить більш стійке та соціально відповідальне середовище для всього суспільства. Важливим видається врахування політики економічної справедливості, яка може підтримати ветеранів, забезпечуючи таким чином більш загальне соціальне благо. Усе це вказує на необхідність комплексного підходу в розробці і реалізації державних програм, які активізують залученість ветеранів та стимулюють економічне зростання країни.

Зроблено акцент на важливі аспекти, які стосуються соціальної підтримки ветеранів війни та їхнього внеску в розвиток держави соціального добробуту. Наголошено, що забезпечення рівного доступу до якісних соціальних послуг є умовою для успішної соціальної підтримки ветеранів і покращення загальної ситуації в суспільстві. Ветерани, завдяки своєму унікальному досвіду, можуть вносити інноваційні ідеї в різні сфери, включаючи відновлення інфраструктури, розвиток соціальних програм та участь у громадському житті. Вони можуть стати каталізаторами змін, які сприятимуть формуванню більш інклюзивного та справедливого суспільства. Розробка політик, які підтримують не лише економічну адаптацію ветеранів, але й враховують їх психологічні потреби, є критично важливою. Це може включати програми ментального здоров'я, навчання новим професіям, а також можливості для волонтерства і активної участі в громадських ініціативах. Такі кроки не тільки полегшують плавний

перехід ветеранів у цивільне життя, але й сприяють згуртованості громади і відновленню соціального капіталу. Забезпечуючи підтримку ветеранам, держава робить важливий крок до зміцнення соціального добробуту, що, в свою чергу, здійснює позитивний ефект на весь суспільний розвиток.

ВИСНОВКИ

За результати нашого дослідження можемо констатувати що аналіз зроблений в рамках піднятої проблеми порушує надзвичайно актуальні питання, що стосуються державної політики щодо соціальної підтримки ветеранів війни в Україні. Комплексний підхід до підтримки ветеранів, включаючи їх професійну, соціальну та психологічну реінтеграцію, є вкрай важливим для забезпечення соціального добробуту в країні. Аналіз теоретичних основ держави соціального добробуту показує, що роль держави у підтримці ветеранів не може бути зведена лише до фінансової допомоги. Необхідно створювати цілісні програми, які включають навчання, психологічну підтримку, а також можливості для активної участі ветеранів у суспільному та економічному житті. Включення ветеранів у стратегічні рішення на державному рівні може стати основою для стійкого розвитку та соціальної стабільності. Це може бути слухним кроком для підкреслення важливості інклюзивної політики щодо ветеранів у контексті розвитку держави соціального добробуту.

В ході виконання роботи нами встановлено що ефективна державна політика у сфері соціальної підтримки ветеранів виступає критично важливим аспектом для розвитку соціального добробуту країни. Наше дослідження підкреслює необхідність комплексного підходу, що включає не лише соціальну та економічну адаптацію, а й психологічну підтримку ветеранів. Головні результати що відповідно до поставленої мети та завдань віднайшли відображення у висновках та рекомендаціях.

1. Визначено теоретичні засади держави соціального добробуту що базуються на концепції забезпечення добробуту та соціальної підтримки громадян через активну участь держави у соціально-економічних процесах. Активну роль у цьому відіграє соціальна справедливість, та власне сама держава що пов'язано зі створенням умов для збалансованого розвитку економіки і суспільства, а також із забезпеченням гідного рівня життя для

кожного громадянина. Такий підхід спрямований на зниження соціальної напруженості, запобігання бідності й сприяння стабільності в суспільстві

2. Окреслено та досліджено роль держави соціального добробуту, що складає ключову основу для розуміння змісту та механізмів функціонування досліджуваної концепції. Розглянуті теоретичні аспекти розкривають засади соціально-економічної політики, скерованої на забезпечення гідного рівня життя та благополуччя суспільства.

3. Визначено концептуальні основи розуміння реінтеграції ветеранів та проаналізовано його ключові аспекти, із врахуванням як соціальних, економічних, так психологічних складових процесу підтримки ветеранів війни в країні та суспільстві.

4. Проведено аналіз вітчизняного та світового досвіду державної політики щодо соціальної підтримки ветеранів війни на прикладі США та Канади, виявлено дієві підходи та інструменти, що можуть бути застосовані для вдосконалення державної політики в Україні в зазначеній сфері.

5. Встановлено роль держави соціального добробуту у підтримці ветеранів війни, що передбачає не лише надання соціальних послуг та підтримки, а й активну участь у формуванні програм та політики, спрямованої на їхню реінтеграцію та соціальну адаптацію. Встановлено що роль держави соціального добробуту у підтримці ветеранів війни є ключовим елементом її соціальної політики, спрямованої на забезпечення гідного рівня життя та соціальної справедливості для цієї категорії населення. Активна роль тут належить державі яка передбачає тісну співпрацю з громадськими організаціями, волонтерами, міжнародними партнерами для створення комплексної системи підтримки.

6. Проаналізовано програми та заходи з боку держави, які скеровані на підтримку ветеранів війни, в Україні та інших країнах, виявлено їхні переваги та недоліки, що стало підґрунтям для створення рекомендацій стосовно вдосконалення подібних ініціатив.

Одже у кваліфікаційній роботі здійснено ґрунтовний аналіз концепції держави соціального добробуту та її впливу на підтримку ветеранів війни. Основний акцент зроблено на розумінні важливості соціальної адаптації та реінтеграції ветеранів як важливого елементу забезпечення соціальної підтримки. Вказано на необхідність комплексного підходу, що охоплює економічні, соціальні, психологічні та правові аспекти реінтеграції ветеранів, а також на визначальну роль держави у створенні та реалізації ефективних політик, які спрямовані на соціальний захист і підтримку ветеранів війни, враховуючи їхні особливі потреби.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналітична інформація за даними Міністерства у справах ветеранів України. Інтерв'ю РБК-Україна. URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/skilki-veteraniv-mozhe-buti-ukrayini-pislya-1697207276.html>
2. Аналітична та статистична інформація URL: <https://www.dcz.gov.ua/analitics/68>
3. Багатомовний юридичний словник-довідник. І. О. Голубовська, В. М. Шовковий, О. М. Лефтерова та ін. Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2012. 543 с.
4. Базаєва М. Витоки новітньої структури та інституціоналізації державної політики щодо ветеранів у США. Актуальні питання суспільних наук та історії медицини. 2022. # 1(33). С. 14-20. URL: <http://e-apsnim.bsmu.edu.ua/article/view/263326>
5. Васьків В. Соціально-психологічна адаптація як чинник формування особистості в умовах трансформації суспільства. Філософсько-соціологічні та психолого-педагогічні проблеми підготовки військового професіонала у глобалізованому світі. (с. 42-45). URL: <https://nuou.org.ua/assets/documents/konf-21-11-11-zb-npk.pdf#page=241>
6. Воробйова Г. В., Зозуля С.С. Зарубіжні тренди соціальної політики захисту ветеранів. Актуальні проблеми політики. Збірник наукових праць. Випуск 68. 2021. С. 90-95.
7. Гавловський О. Д. Рівні тривожності та депресії учасників антитерористичної операції. Україна. Здоров'я нації. Вип. 1. 2019. С. 15-18. URL : http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LIN21COM=S&2_S2_=Uzn_2019_1_4
8. Гудзь Т.О. Соціально-психологічна реабілітація українських ветеранів. Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного

університету імені Івана Огієнка. Серія: Соціально-педагогічна. 2019. Вип. 32. С. 74-86.

9. Гуковський, О., Ковалик, Т. Повернення з війни: перший місяць. tseok.com.ua. URL: <https://tseok.com.ua/veteran/homeagain>

10. Гураль В.С. Ветеранські організації як суб'єкти соціальної політики. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія "Соціальні та психологічні науки". 2018. № 12. С. 25–32.

11. Гусак Н.М. Роль ветеранських організацій у соціальній адаптації ветеранів війни. Вісник Львівського університету. Серія «Соціологічні студії». 2020. № 2. С. 85–92.

12. Є-Ветеран // Державні сайти України. URL: <https://eveteran.gov.ua>

13. Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text>

14. Захаріна, Т. Реінтеграційний потенціал ветеранів як чинник успішної їх реінтеграції в соціум. Social Work and Education. 2023. Vol. 10. No. 3. P.263-275. URL: <http://dSPACE.tnpu.edu.ua/handle/123456789/30739>

15. Кіріллова, Ю., Зновяк, В., & Ткалич, М. Потреби ветеранів 2023. URL: <https://veteranfund.com.ua/analytics/needs-of-veterans-2023/>

16. Козігора М.А. Прояви симптомів моральної травми у військовослужбовців та цивільного населення під час війни. Науковий вісник Херсонського державного університету: наук. збірник. Серія «Психологічні науки». Херсон 2022. URL: <http://ipc-dspace.org.ua/bitstream/123456789/598/1/Прояви%20симптомів%20моральної%20травми%20у%20військовослужбовців%20та%20цивільного%20населення%20під%20час%20війни.pdf>

17. Кондратенко О. О. Державне регулювання соціального захисту учасників антитерористичної операції та членів їхніх сімей. Дис. канд. наук з держ. упр.- Київ – 2019, 280 с.

18. Конституція України. Відомості Верховної Ради України,

1996, № 30, ст. 141. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

19. Коструба Н.С. Психічне здоров'я військовослужбовців. Психологічні перспективи. 2023. №. 41. URL: 2023-120-132.pdf

20. Лєсков В.О. Теоретичні основи соціально-психологічної реабілітації військовослужбовців. Наука і освіта. № 5-6. С. 56-60. URL:
<http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/12335>

21. Лурін І. А. Особливості соціально-психологічної адаптації військовослужбовців-учасників бойових дій. Проблеми військової охорони здоров'я. 2017. №. 49 (2). С. 62-70.

22. Міністерство у справах ветеранів. Державні сайти України. URL: <https://mva.gov.ua/ua>

23. Наказ «Про утворення бюджетної установи «Український ветеранський фонд». Міністерство у справах ветеранів. – 2021. URL: <https://mva.gov.ua/storage/app/sites/1/uploaded-files/%D0%BDD%D0%B4.pdf>.

24. Офіційний веб-портал Парламенту України. // Державні сайти України. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/Novyny/188691.html>

25. Постанова Кабінету Міністрів «Про реалізацію експериментального проекту щодо запровадження інституту помічника ветерана в системі переходу від військової служби до цивільного життя». Верховна Рада України. – 2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/652-2023-п#Text>

26. Потрет ветерана російсько-української війни 2014-2022 рр. / Український ветеранський фонд/ Катерина Спіріна, Владислава Зновяк, Юлія Кіріллова, Руслана Величко-Трифонюк, Денис Губашов, Texty.org.ua URL:
https://veteranfund.com.ua/opportunity/portret_veterana/

27. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових гарантій соціального захисту ветеранів війни. Порівняльна Табл. до проекту Закону України. URL: https://mva.gov.ua/storage/app/sites/1/uploadedfiles/порівн_до_3У_пос_соц_за

x_BB.doc

28. Проєкт USAID «ГОВЕРЛА». Соціальна згуртованість. Чому це важливо для громади. Децентралізація в Україні. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/15453>

29. Психологічний словник / авт.-уклад. В. В. Синявський, О. П. Сергєєнкова; ред. Н. А. Побірченко. Київ: Науковий світ, 2007. 274 с.

30. Реінтеграція ветеранів в Україні. Національне опитування: Представництво Міжнар. орг. з міграції в Україні, 2022. 57 с. URL: [https://ukraine.iom.int/sites/g/files/tmzbd11861/files/documents/VETERANS' REINTEGRATION%UKRANE_UKR-NEW.pdf](https://ukraine.iom.int/sites/g/files/tmzbd11861/files/documents/VETERANS%20REINTEGRATION%20UKRANE_UKR-NEW.pdf)

31. Реінтеграція ветеранів з інвалідністю / за заг. ред. І. О. Іванової. Київ. 2022. 79 с.

32. Романченко В. Б. Сучасна соціально-економічна модель держави загального добробуту С. 214-240 URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/90/2282/4914-1?>

33. Романченко В.Б. Порівняльний аналіз сучасних соціально-економічних моделей держави. Інвестиції: практика та досвід. 2020. № 19–20. С. 186–199. URL: <http://www.investplan.com.ua/?op=1&z=7196&i=28>

34. Савчук І. Г. Словник суспільної географії. Електронне видання. URL: <https://geohub.org.ua/node/4868>

35. Сачук Ю., Федорович І., Ганущак Ю. Соціальні політики щодо ветеранів, людей з інвалідністю та пенсіонерів. Онлайн платформа Громадянського суспільства на підтримку реформ. 2024. URL: <https://uareforms.org/pages/new-page-657>

36. Слухай С. В. Чинники суспільного добробуту: інституційний. С. В. Слухай, Т. І. Борщенко Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент. - 2017. - Вип. 25(1). - С. 4-8. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2017_25%281%29

3

37. Соціальна інтеграція ветеранів в Україні з акцентом на

інклюзивність ветеранів як вразливої категорії населення і роль, яку ветеранські організації можуть відігравати у забезпеченні інклюзивності. Підсумковий аналітичний звіт МОМ Україна 2020. URL: https://ukraine.iom.int/sites/g/files/tmzbd11861/files/documents/2024-01/veteran-social_reintegration_ukr.pdf

38. Стан психічного здоров'я військовослужбовців. URL: <https://armyinform.com.ua/2023/02/28/stan-psyhichnogo-zdorovya-vijskovosluzhbovcziv-znachno-girshyj-nizh-sered-reshty-naselennya/>

39. Сухарев С., Васильев Д. Гарантії соціального захисту і соціального забезпечення військовослужбовців та інших осіб, які беруть участь у захисті державного суверенітету України. Київ. 2015. 56 с.

40. Титаренко Т.М. Соціально-психологічна реабілітація особистості: етапи, технології, техніки. Наукові студії із соціальної та політичної психології. 2018. Вип. 41. С. 157-167. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/713738/1/Соціально-психологічна%20реабілітація%20особистості.%20Етапи,%20технології,%20техніки.pdf>

41. Тлумачний словник-мінімум із соціальної педагогіки та соціальної роботи / упор. Л. В. Лохвицька. 2-ге вид., оновл. Тернопіль: Мандрівець, 2017. 232 с.

42. Український ветеранський фонд. «Актуальні потреби та бачення можливостей для кар'єрного і професійного зростання ветеранів». щорічне анонімне онлайн-опитування серед ветеранів і ветеранок та діючих військовослужбовців і військовослужбовиць. URL: <https://veteranfund.com.ua/wp-content/uploads/2024/02/pracevlashtuvanna.pdf>

43. Український ветеранський фонд. Бюджетна установа URL: <https://veteranfund.com.ua/>

44. Український ветеранський фонд. Потреби ветеранів. URL: <https://veteranfund.com.ua/analitics/opituvanna-6-12-02-2023/>

45. Український ветеранський фонд. Соціологічне опитування. «Образ ветеранів в українському суспільстві». URL:

https://veteranfund.com.ua/wp-content/uploads/_UA_Veterans_1000_UA_press.pdf

46. Український ветеранський фонд. Соціологічне опитування. «Портрет ветерана російсько-української війни 2014 –2022 рр». URL: https://veteranfund.com.ua/analytics/portret_veterana/

47. Центр громадського здоров'я МОЗ України. Допомога військовим з посттравматичним стресовим розладом. URL: <https://phc.org.ua/news/dopomoga-viyskovim-z-posttravmatichnim-stresovim-rozladom#:~:text=Встановлено%2C%20що%20від%2020%25%20до,населення%20або%20бачили%20тіла%20померлих>

48. Яценко Л. Проблеми працевлаштування ветеранів війни: ризики для держави та суспільства. Сайт Національного інституту стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/sotsialnapolityka/problemy-pratsevlashtuvannya-veteraniv-viyny-ryzyku-dlya-derzhavy>

49. Becoming an Ex-military Man: Demobilization and Reintegration of Military Professionals in Eastern Europe. 2002.

50. Boots to Business U.S. Small Business Administration – URL: <https://www.sba.gov/sba-learning-platform/boots-business>

51. Canada's Veterans Affairs website URL: <https://www.veterans.gc.ca/en>

52. Canada's Veterans Transition Network Veterans Transition Network – URL: <https://vtncanada.org>

53. The Canadian Armed Forces Transition Group Canada Veterans Affairs URL: <https://www.canada.ca/en/department-national-defence/services/benefits-military/transition/scan/general-scan/caf-tg.html>

54. Currie S. L., Day A, Kelloway E. K. Bringing the troops back home: modeling the postdeployment reintegration experience. *Occup. Health Psychol.* 2011. P.38–47.

55. Department of Veterans Affairs. VHAhandbook1172.04: Physical

medicine and rehabilitation individualized rehabilitation and community reintegration care plan. Washington, DC: Veterans Health Administration. 2010.

56. Etzioni, A. (1995). *The spirit of community: Rights, responsibilities and the communitarian agenda*. Crown. URL: https://www.researchgate.net/publication/270234781_The_Spirit_of_Community_Rights_Responsibilities_and_the_Communitarian_Agenda

57. Psychosocial rehabilitation and recovery center | veterans affairs Veterans Affairs. URL: <https://www.va.gov/augustahealth-care/programs/psychosocial-rehabilitation-and-recovery-center>

58. Sergii Slukhai & Tetiana Borshchenko, 2019. "Social welfare dynamics in post-socialist countries: unveiling the secrets of success," *Public Sector Economics*, Institute of Public Finance, vol. 43(2), pages 167-194. URL: <http://www.pse-journal.hr/upload/files/pse/2019/2/3.pdf>

59. Sen, A. (1999). *Development as freedom*. Oxford University Press. URL: https://www.researchgate.net/publication/24135_Development_as_Freedom

60. Smith, J. (2018). Social reintegration of military veterans: Understanding the concept and its implications. *Journal of Military Studies*, 10(2), 45-63.

61. The program. Veterans Employment Program. URL: <https://www.veteranemployment.gov.au/about/program>.

62. Tolliver, J. L. (2020). *Veteran Reintegration*. Wright State University, 2020. URL: <https://corescholar.libraries.wright.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=3473&content>

63. Rawls, J. (2009). *A theory of justice*. Harvard University Press. URL: <https://giuseppicapograssi.wordpress.com/wp-content/uploads/2014/08/rawls99.pdf>

64. National Archives and Documentation Administration (NARA). *Papers of the Office of Vocational Rehabilitation (Records of the Veterans*

- Administration, Record Group 15) URL:
<https://www.archives.gov/findingaid/stat/discovery/15>)
65. Veteran HUB URL:<https://veteranhub.com.ua/shlyah-veterana>
66. Veteran HUB Praktyka URL: <https://praktyka.veteranhub.com.ua/>
67. Veteran Reintegration Program US Department of Veterans Affairs
 – URL: <https://www.va.gov>
68. Veterans UK.
<https://www.gov.uk/government/organisations/veterans-uk>.
69. Service Personnel and Veterans Agency. URL:
<https://www.gov.uk/government/organisations/service-personnel-andveteransagency>.
70. Veterans Affairs Canada <http://www.veterans.gc.ca/eng/about-us/veterans-billofrights>.
71. Veterans' Employment and Training Service US Department of Labor URL : <https://www.dol.gov/agencies/vets/about/advisorycommittee>
72. U.S. Department of Veterans Affairs. Your VA Transition Assistance Program (TAP). www.benefits.va.gov. URL:
<https://www.benefits.va.gov/transition/tap.asp>
73. U.S. Department of Veterans Affairs. Contact us. www.va.gov.
 URL :<https://www.va.gov/contact-us/#call-us>
74. U.S. Department of Veterans Affairs. (n.d.-a). Other VA Education Benefits. – URL: <https://www.va.gov/education/other-va-education-benefits/>
75. US Department of Labor - Veterans' Employment and Training Service Indiana Department of Veterans Affairs. – URL:
<https://www.in.gov/dva/veterans-services/us-department-of-labor-veterans-employment-and-training-service>